

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

**Diplomsko delo
visokošolskega programa**

NAČELA SOCIALNE VARNOSTI

Tina Jakopič

Ljubljana, april 2010

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo
visokošolskega programa

NAČELA SOCIALNE VARNOSTI

Kandidatka: Tina Jakopič
Številka indeksa: 04034715

Mentor: dr. Zvone Vodovnik

Ljubljana, april 2010

POVZETEK

Uresničevanje sprememb zahteva od posameznika in posameznih skupin prebivalstva aktivno vlogo. Socialno varstvo sestavlja ukrepe, ki so namenjeni reševanju socialnih stisk in težav posameznika oziroma skupine prebivalstva. Že v ustavi je zapisano, da je Slovenija pravna in socialna država, kar uresničuje s sistemom socialnega varstva, socialnega zavarovanja in zagotavljanjem in varstvom socialnih pravic. V diplomskem delu obravnavam temeljna načela socialnega varstva, ki upoštevajo ustavne temelje in so običajno zapisana v uvodnih določilih zakonov in služijo za lažje razumevanje in razlago socialnega sistema. Kot dopolnilo k temeljnim načelom poleg slovenske zakonodaje sodijo tudi evropske listine, konvencije in statistični podatki, ki urejajo odnos med teorijo in prakso.

KLJUČNE BESEDE: socialna varnost, socialno zavarovanje, socialno varstvo, socialna zaščita, socialni primer, socialne pravice, pravni akti, Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, Evropska socialna listina, konvencije MOD, prispevki za socialno varnost, temeljna načela socialne varnosti.

ZUSAMMENFASSUNG

Beim Erfüllen von Veränderungen wird von jedem Einzelnen und von einzelnen Gruppen der Bevölkerung verlangt, dass sie aktiv dabei mitwirken. Die soziale Sicherheit besteht aus Maßnahmen, die für die Lösung der sozialen Notlage und der Not von einzelnen Personen bzw. von einzelnen Gruppen der Bevölkerung, gedacht sind. Schon in der slowenischen Verfassung steht geschrieben, dass Slowenien ein rechtlicher und sozialer Staat ist, was der Staat mit dem System der sozialen Sicherheit, mit der Sozialversicherung, mit dem gesetzlichen Absichern und dem Schutz der sozialen Rechte, ermöglicht. In dieser Diplomarbeit beschäftige ich mich mit den Grundprinzipien der sozialen Sicherheit, die auch die Verfassungsgrundprinzipien berücksichtigen und die gewöhnlich in den Einleitungsbestimmungen der Gesetze verzeichnet sind und die für ein leichteres Verstehen und Erklären des sozialen Systems sorgen. Die Grundprinzipien werden auch von der slowenischen Verfassung, den europäischen Beschlüssen, den Konventionen und statistischen Angaben, die eine Brücke zwischen Theorie und Praxis sind, ergänzt.

SCHLÜSSELWÖRTER: soziale Sicherheit, Sozialversicherung, soziale Fürsorge, soziale Sicherheit, soziales Beispiel, soziale Rechte, Rechtsvorgang, Europäische Menschenrechtskonvention, Europäische soziale Beschlüsse, Konvention MOD, Beiträge für die soziale Sicherheit, Grundprinzipien der sozialen Sicherheit.

KAZALO

POVZETEK	ii
ZUSAMMENFASSUNG	iii
1 UVOD.....	1
1.1 NAMEN IN CILJI RAZISKAVE.....	1
1.2 METODE DE LA.....	2
1.3 STRUKTURA DIPLOMSKEGA DE LA.....	3
2 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV	4
2.1 SOCIALNA VARNOST.....	4
2.2 SOCIALNO ZAVAROVANJE	5
2.3 SOCIALNO VARSTVO	5
2.4 SOCIALNA ZAŠČITA	6
2.5 SOCIALNI PRIMER	6
2.6 SOCIALNE PRAVICE	7
2.7 KROG UPORABNIKOV TER DAJATVE IZ SOCIALNE VARNOSTI.....	7
3 RAZVOJ SOCIALNE VARNOSTI	8
4 USTAVA REPUBLIKE SLOVENIJE IN SOCIALNA VARNOST	10
5 ZAKON O SPLOŠNEM UPRAVNEM POSTOPKU	11
6 ZAKON O POKOJNINSKEM IN INVALIDSKEM ZAVAROVANJU	13
7 ZAKON O ZDRAVSTVENEM VARSTVU IN ZDRAVSTVENEM ZAVAROVANJU	16
8 ZAKON O ZAPOSLOVANJU IN ZAVAROVANJU ZA PRIMER BREZPOSELNOSTI.....	18
9 ZAKON O STARŠEVSKEM VARSTVU IN DRUŽINSKIH PREJEMKIH.....	19
10 PRISPEVKI ZA SOCIALNO VARNOST	20
11 EVROPSKA KONVENCIJA O VARSTVU ČLOVEKOVIH PRAVIC IN TEMELJNIH SVOBOŠČIN	21
12 EVROPSKA SOCIALNA LISTINA	23

13	MEDNARODNA ORGANIZACIJA DELA (MOD)	25
13.1	REPUBLIKA SLOVENIJA IN MOD	26
13.2	KONVENCIJA ŠT. 102 O MINIMALNIH NORMAH SOCIALNE VARNOSTI..	26
13.3	KONVENCIJA ŠT. 88 O ORGANIZACIJI SLUŽBE ZAPOSLOVANJA	28
14	TEMELJNA NAČELA SOCIALNE VARNOSTI	29
14.1	ANKETA O NAČELIH SOCIALNE VARNOSTI.....	30
14.2	NAČELO ENOTNOSTI SOCIALNE VARNOSTI	31
14.3	NAČELO UNIVERZALNOSTI.....	33
14.4	NAČELO OBVEZNOSTI.....	35
14.5	NAČELO VZAJEMNOSTI IN SOLIDARNOSTI	38
14.6	NAČELO DELITVE PO DELU	40
14.7	NAČELO PLURALIZMA INSTITUCIJ	43
14.8	NAČELO NEZASTARLJIVOSTI IN NEODTULJIVOSTI.....	44
14.9	NAČELO SPOŠTOVANJA PRIDOBLENIH PRAVIC.....	45
14.10	NAČELO VARSTVA PRAVIC IZ SOCIALNE VARNOSTI	46
14.11	NAČELO ZAKONITOSTI	47
15	PРАВNA UREDITEV POSAMEZNIH PANOG SOCIALNE VARNOSTI V REPUBLIKI SLOVENIJI	48
16	ZAKLJUČEK	49
	LITERATURA	50
	ČLANKI V REVIJAH	51
	PRAVNI VIRI	51
	DRUGI VIRI	52
	SEZNAM TABEL IN GRAFIKONOV	52
	SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC IN OLAJŠAV	53
	IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA IN NAVEDBA LEKTORJA	54

1 UVOD

Mesečno prejetje osebnega dohodka šteje med bolj priljubljene dogodke v mesecu, saj nam omenjeni dohodek omogoča preživetje, topel dom, hrano in veselje v družini. Vendar pa osebni dohodek sestavljajo tudi davki in prispevki za socialno varnost, nad katerimi nismo preveč navdušeni oz. jih ne štejejo kot del dohodka. Če se malce bolj poglobimo v prispevke za socialno varnost, ugotovimo, da nam ravno ti prispevki pri osebnem dohodku omogočajo obvezno zdravstveno zavarovanje in zdravstveno varstvo, pokojninsko in invalidsko zavarovanje, zavarovanje za primer brezposelnosti in starševsko varstvo.

V Sloveniji je sistem socialne varnosti organiziran kot zdravstveno zavarovanje, pokojninsko in invalidsko zavarovanje, zavarovanje za primer brezposelnosti, družinsko varstvo in socialno varstvo. Vsako področje je urejeno s posebnimi zakoni, ki določajo krog oseb, ki so zavarovane, pogoje in obseg zavarovanja.

Za lažje razumevanje in bolj učinkovito razlago sistema socialne varnosti se poslužujemo temeljnih načel socialne varnosti (načelo enotnosti, načelo univerzalnosti, načelo obveznosti, načelo vzajemnosti in solidarnosti, načelo delitve po delu, načelo nezastarljivosti in neodtujljivosti, načelo spoštovanja pridobljenih pravic, načelo varstva pravic, načelo zakonitosti in načelo pluralizma institucij), ki so običajno zapisana v uvodnih določilih zakona.

O socialni varnosti je zapisanega veliko, vendar pa ima svoje temelje v Ustavi Republike Slovenije. Ob vstopu Slovenije v Evropsko unijo se je področje socialne varnosti še razširilo in pomembno je poznati Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki jo uvrščamo med mednarodne vire prava socialne varnosti. V evropskem pravu za enega najpomembnejših dokumentov Sveta Evrope na področju človekovih pravic štejejo Evropsko socialno listino. Med mednarodne vire pa uvrščamo tudi konvencije Mednarodne organizacije dela.

1.1 NAMEN IN CILJI RAZISKAVE

Namen diplomskega dela je predstaviti temeljna načela socialne varnosti, skupaj z analizo rezultatov anonimne ankete o načelih socialne varnosti.

Poleg temeljnih načel želim opisati tudi temeljne pojme, ki jih pogosto menjamo oz. jih uporabljamo neustrezno. Opisala bom tudi razvoj socialne varnosti - kdaj se je pojavila in kakšne spremembe so sledile. Poleg temeljnih načel socialne varnosti, bom opisala tudi temeljna načela Zakona o splošnem upravnem postopku, načela v Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, kakšne so obveznosti in pravice v Zakonu o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, kakšne pravice imamo ob primeru brezposelnosti in katere pravice nam pripadajo po Zakonu o starševskem varstvu in družinskih prejemkih.

Zelo me zanimajo prispevki za socialno varnost, kakšne so razlike med delodajalci in delavci ter kakšni bodo odgovori anketirancev v zvezi s plačili prispevkov za socialno varnost.

Na kratko bi rada opisala tudi Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, Evropsko socialno listino ter Mednarodno organizacijo dela ter konvencijo št. 102 o minimalnih normah socialne varnosti ter konvencijo št. 88 o organizaciji službe zaposlovanja, saj je predvsem prva konvencija zelo pomembna za obravnavo področja socialne varnosti.

Cilj diplomske naloge je čimbolj podrobno opisati temeljna načela socialne varnosti, se z njimi seznaniti in jih primerjati z anketnim vprašalnikom. Da bo cilj dosežen, je potrebno opisati tudi socialno varnost, s pomočjo strokovne literature, internetnih virov in člankov, pa bom lahko opisala tudi načela sorodnih zakonov. Cilj diplomskega dela je tudi opis slovenske zakonodaje in evropske zakonodaje oz. dokumentov pomembnih za socialno varnost.

1.2 METODE DELA

Diplomsko delo bo vsebovalo teoretični del, kjer bom uporabila metodo zbiranja literature ter deskriptivno analizo predvsem primarnih virov (ustave, zakonov in podzakonskih aktov ter mednarodnopravnih aktov), ki se nanašajo na pravno ureditev socialne varnosti.

Uporabila bom tudi analizo sekundarnih virov (literature, prispevkov, člankov ter internetnih virov), ki opisujejo obravnavno področje. V teoretičnem delu bodo predstavljeni in razloženi nekateri pojmi, pri čemer bom uporabila metodo deskripcije, prav tako pa bom za predstavitev pojmov in posameznih definicij uporabljala metodo kompilacije, s katero bom povzela nekatere citate avtorjev.

V praktičnem delu bom uporabila tudi anonimni anketni vprašalnik, s katerim želim pridobiti še bolj podroben pogled ljudi na sistem socialne varnosti. Vprašalnik bom razdelila v podjetja v okolici Jesenic in upam na čimvečjo zavzetost za reševanje ter čimvečje število rešenih anket. Anketiranci bodo zaposlene osebe, študentje in upokojeanci.

Moj cilj je empirična primerjava okoli 200-ih vprašalnikov.

Uporabila bom tudi statistične podatke Statističnega urada Republike Slovenije, ki se nanašajo na obravnavano področje.

V sklepnem poglavju bom povzela pridobljene podatke ter znanje in poskušala čimbolj podrobno predstaviti temeljna načela socialne varnosti.

1.3 STRUKTURA DIPLOMSKEGA DELA

Prvo poglavje opisuje temeljne pojme, kot so:

1. Socialna varnost, ki predstavlja neko stabilnost, stanje varnosti. Vsak posameznik je za socialno varnost odgovoren sam, vendar pa je v primeru, ko si je posameznik ne more zagotoviti, upravičen do pomoči.
  2. Socialno zavarovanje je v Sloveniji organizirano v petih panogah in se praviloma financira iz prispevkov zavarovancev, glede na svoje ekonomske možnosti.
  3. Socialno varstvo je sistem, s katerim se zagotavljajo pravice do storitev, prebivalcem, ki so potrebni pomoči. Sistem je namenjen vsakomur, a je omejen in točno določen z zahtevami in pravicami.
  4. Socialna zaščita predstavlja zaščito zavarovancu ob primeru, ko je upravičen do socialne pomoči.
  5. Socialne primere pokriva sistem socialne varnosti, ki se trudi za povračilo posledic, ki prizadenejo človeka.
  6. Socialne pravice so točno določene pravice iz sistema socialne varnosti in so v širšem smislu pravice človeka pri delu in v zvezi z delom ter pravice iz socialne varnosti.
- Krog uporabnikov ter dajatve iz socialne varnosti opisujejo, kdo je upravičen do pravic iz socialne varnosti in kako se krog uporabnikov vedno bolj oži.

Drugo poglavje opisuje razvoj socialne varnosti od 19. stoletja, ko so se začele ustanovljati različne oblike zasebnega zavarovanja, do danes, ko si Evropska unija prizadeva za čimvečjo stopnjo socialne varnosti.

V **tretjem poglavju** so opisani členi Ustave Republike Slovenije, ki opisujejo Slovenijo kot socialno državo.

Četrto poglavje opisuje temeljna načela Zakona o splošnem upravnem postopku.

V **petem poglavju** so opisane pravice in temeljna načela Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju.

V **šestem poglavju** je opisan Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju ter obvezno in dodatno zdravstveno zavarovanje in pripadajoče pravice.

Pravice iz zavarovanja za primer brezposelnosti in splošno podatki o Zakonu o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti, so zapisani v **sedmem poglavju**.

Osmo poglavje vsebuje Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih.

Prispevki za socialno varnost in točno določena razčlenitev prispevkov so zapisani v **devetem poglavju**.

Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, kot mednarodni vir prava socialne varnosti opisuje **deseto poglavje**.

Najpomembnejši dokument Sveta Evrope na področju človekovih pravic, Evropsko socialno listino, predstavi **enajsto poglavje**.

Dvanajsto poglavje je namenjeno predstaviti Mednarodne organizacije dela (MOD) in razmerju MOD in Slovenija ter opisu konvencije št. 102 o minimalnih normah socialne varnosti ter št. 88 o organizaciji službe zaposlovanja.

Trinajsto poglavje kot najbolj obsežno ter najpomembnejše poglavje pa je namenjeno temeljnim načelom socialne varnosti. Podrobno so opisana vsa temeljna načela, skupaj z rezultati ankete in grafičnim prikazom odgovorov.

V **štirinajstem poglavju** so naštetih najpomembnejši pravni akti, ki urejajo področje socialne varnosti.

2 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV

2.1 SOCIALNA VARNOST

»Socialna varnost je družbena vrednota, stanje človeške varnosti ter družbene stabilnosti. Z vidika družbene organiziranosti je to sistem razmerij, katerih značilnost je, da se v njihovem okviru osebam, katerih socialno stanje je prizadeto ali ogroženo, zagotavlja nujna gospodarska in druga pomoč na temelju socialnih pravic. To so pravice iz socialne varnosti, ki jih oseba lahko uveljavi, če je po predpisih, ki urejajo posamezno področje socialne varnosti, upravičena do te pravice.«
(Vodovnik, 2003, str. 153).

Vsak posameznik je za socialno varnost in blagostanje sebe in svoje družine prvenstveno odgovoren sam. V primeru, da si posameznik socialne varnosti in blagostanja ne more zagotoviti sam, je upravičen do pomoči.

Izraz socialna varnost se uporablja v zelo različnih pomenih. Razlog niso samo različna stališča avtorjev, ampak tudi večdimenzionalnost pojma. Iz različnih pristopov je možno razbrati, da ima socialna varnost vsaj dve dimenziji. Po eni strani je vrednota socialistične družbe in cilj, ki ga je potrebno doseči, po drugi pa sistem kot sredstvo za doseg tega cilja (Milosavljevič v: Kavar Vidmar, 1982, str. 3).

»Cilj socialne varnosti je zagotovitev občutka varnosti posameznikov, družin in družbenih skupin, da se njihov ekonomski in socialni položaj v doglednem času ne bo poslabšal, da se vse spremembe, ki bi vplivale na ta položaj v pravem času predvidijo in pokrijejo z ustreznimi dajatvami ali omejijo negativni vpliv socialnih primerov«
(Radovan v: Kavar Vidmar, 1982, str. 3).

Po nacionalnem programu socialnega varstva do leta 2005 je socialno varstvo opredeljeno z načeli, pravili in dejavnostmi, ki omogočajo posamezniku aktivno delovanje v družbenem okolju. Vloga države je zagotavljati materialne in socialne pravice, posamezniki pa plačujejo davke in druge obvezne dajatve.

Pravica do socialne varnosti je pravica delavca in njegovih družinskih članov do socialnega zavarovanja v primeru bolezni, materinstva, starosti in invalidnosti, brezposelnosti ter pravica do ustrezne pomoči socialno ogroženim skupinam prebivalstva.

V Sloveniji je javni sistem socialne varnosti organiziran v petih panogah in sicer zdravstveno zavarovanje, pokojninsko in invalidsko zavarovanje, zavarovanje za primer brezposelnosti, družinsko varstvo in socialno varstvo.

2.2 SOCIALNO ZAVAROVANJE

Socialna zavarovanja so sistemi, ki jih organizira in zakonsko uredi država in so prvo pomembno področje organizirane družbene skrbi za posameznika, katerega socialna varnost je ogrožena po nastopu socialnega primera (Vodovnik, 2003, str. 155).

Socialno zavarovanje je, če upoštevamo klasično razdelitev, sistem, ki zagotavlja dajatve v primeru rizikov bolezni, starosti, invalidnosti in smrti. Nekatere novejšje razlage k tem osnovnim kategorijam socialnega zavarovanja pogosto prištejejo še materinstvo in brezposelnost, to je tiste kategorije, ki so v različnih pravnih sistemih običajno pokrite z obveznim zavarovanjem.

Za socialna zavarovanja je značilno, da se vsaj praviloma financirajo iz prispevkov zavarovancev (in običajno tudi njihovih delodajalcev) in se zato obravnavajo kot prispevna ali kontributivna zavarovanja (Cvetko et al., 2009, str. 37).

Socialni kriterij se kaže zlasti v tem, da posameznik prispeva v zavarovanja glede na svoje ekonomske možnosti (praviloma v odstotku od osebnega dohodka) in ne plačuje tako, kot je določeno v pogodbenih zavarovanjih, premije, ki je odvisna od stopnje rizičnosti in predvidenih stroškov (npr. v zasebnih zdravstvenih zavarovanjih). Najnižji denarni prejemki in nekateri denarni dodatki so v socialnih zavarovanjih pogosto določeni po socialnih kriterijih (Bubnov-Škoberne, 1993, str. 13).

2.3 SOCIALNO VARSTVO

V sistemu socialnega varstva se zagotavljajo pravice do storitev (svetovanje, pomoč, institucionalno varstvo) vsem ogroženim skupinam prebivalstva, zlasti pa invalidnim osebam, starostnikom, otrokom in odraslim v posebnih življenjskih stiskah. Pravice do denarnih pomoči so namenjene osebam brez sredstev za življenje, ki zaradi

starosti ali nezmožnosti za delo niso sposobne ustvarjati dohodkov ali pa iz objektivnih razlogov nimajo minimalnih sredstev za preživetje zase in za člane družine. Potrebo po socialnih storitvah in socialnih pomočeh ugotavlja pristojni organ glede na dejansko stanje in dohodke posameznika in družinskih članov. Pravice iz sistema socialnega varstva so financirane iz državnih sredstev.

Država na ta način zagotavlja uresničevanje načela socialne države in pravico do dostojnega življenja v dostojanstvu za tiste osebe in družine, ki so se znašle v materialni ali nematerialni stiski zaradi telesne prizadetosti, duševnih bolezni, družinskih težav ali poklicnega neuspeha in v drugih socialnih primerih.

Sistem socialnega varstva ima univerzalno naravo, ker je namenjen vsakomur, podsystem socialnega skrbstva pa je omejen na nudenje pomoči tistim posameznikom, ki zaradi določene prizadetosti ali starosti potrebujejo posebno skrb. (Bubnov-Škoberne, 1993, str. 14).

Pri prizadevanju te pravice je tipično, da gre za pravico, ki se prizna v mejah potrebe in za kritje osnovnih človekovih potreb. Lahko gre za denarne dajatve ali dajatve v naravi. Sredstva za pokrivanje pravic iz tega naslova niso sredstva iz prispevkov, ampak se zagotavljajo iz proračuna oziroma iz sredstev lokalnih skupnosti (Cvetko et al., 2009, str. 38).

2.4 SOCIALNA ZAŠČITA

Socialna zaščita je podobna oblika zagotavljanja sredstev v primeru nastopa rizika kot socialna varnost, običajno pa zajema poleg oblik, ki jih zajema pojem socialne varnosti še možnost zagotavljanja stanovanjskih ugodnosti, raznih subvencij in možne davčne olajšave.

2.5 SOCIALNI PRIMER

Temeljni pojem oziroma prvina sistema socialne varnosti je socialni primer, ki po Radovanu (1978, str. 155) predstavlja »vse dogodke, ki prizadenejo v takšni ali drugačni obliki človeka kot socialne primere (tudi razlike). Za pokritje teh primerov je treba izdelati ustrezen sistem socialne varnosti, to je povračilo za posledice različnih dogodkov, ki prizadenejo človeka.«

Socialne primere, ki jih pokriva sistem socialne varnosti, Radovan (1978, str. 155) deli na fizične in ekonomske rizike. Posledica ekonomskih rizikov je izguba ali zmanjšanje dohodka oziroma plače, fizični riziki pa vplivajo na delovno sposobnost. Fizične delimo na profesionalne (nesreče pri delu in poklicne nesreče) in na fiziološke (bolezni, materinstvo, starost in smrt). Ekonomski socialni primer nastane takrat, ko prizadeti ne najde dela (brezposelnost).

Socialni primer odvisnosti kaže, da se število starih in predvsem zelo starih ljudi povečuje.

Socialni primer dolgotrajne brezposelnosti pomeni, da oseba z delom ne more z delom ustvarjati zaslužka, saj ne more dobiti primerne zaposlitve. »Po ugotovitvah Evropske komisije leta 1992, je dober in učinkovit sistem socialne varnosti največjega pomena, da delavci spremenijo mobilnost in fleksibilnost trga delovne sile« (Lopez, 1996, str. 237).

2.6 SOCIALNE PRAVICE

Za pravice, ki imajo socialni značaj, se uporablja pojem socialne pravice. Med socialne pravice so v širšem smislu sodijo pravice človeka pri delu in v zvezi z delom (pravice iz delovnega razmerja) in pravice iz socialne varnosti (socialnih zavarovanj in socialnega varstva). Socialne pravice v ožjem smislu pa so pravice iz sistema socialne varnosti, določene v smislu socialnega zavarovanja in v sistemu socialnega varstva.

2.7 KROG UPORABNIKOV TER DAJATVE IZ SOCIALNE VARNOSTI

Idealno bi bilo, če bi bili v neki državi kot uporabniki opredeljeni ter tudi dejansko upravičeni do dajatev vsi, ki se na teritoriju neke države nahajajo. Tak krog uporabnikov bi torej zajemal vse državljane, vse tujce, ki bivajo v državi, pa tudi vse tiste, ki se le začasno ali trenutno zadržujejo v njej.

Tudi v najbolj razvitih državah odstopajo od tega ideala; če že v nekaterih ne glede zdravstvenih dajatev, pa pri pokrivanju drugih rizikov (zlasti starosti, tj. pri pokojninskih dajatvah in podobno). Glede generalizacije so pri krogu uporabnikov socialne varnosti med državami velike razlike tako glede zajetja uporabnikov kot glede dajatev za posamezne socialne razlike.

Danes je v večini držav (tudi v Sloveniji) krog uporabnikov različen glede na posamezni rizik: tako je najširši krog uporabnikov pri zdravstvenih rizikih, ožji pa pri pokojninskih in invalidskih rizikih ter pri zavarovanju za primer brezposelnosti. V nekaterih državah so zavarovanci vsi zaposleni in njihovi družinski člani, ob tem pa še določene posebne kategorije prebivalcev (zlasti študenti, upokojenci, kmetje itd.), a tako ni povsod. Zlasti krog uporabnikov za pokojninske in invalidske dajatve je običajno ožji oziroma si lahko pripadniki teh kategorij (npr. kmetje) le sami plačujejo prispevke za zavarovanje (Novak, Cvetko, 2005).

3 RAZVOJ SOCIALNE VARNOSTI

Na teritoriju današnje Slovenije so se že v 19. stoletju začele ustanavljati različne oblike zasebnega zavarovanja; prvo takšno društvo je bilo ustanovljeno že leta 1835, in sicer Društvena, bolniška in podporna blagajna v Ljubljani, katere člani so bili trgovski in zdravstveni uslužbenci. Društvo se je kasneje preimenovalo v Trgovsko bolniško in pokojninsko društvo.

Leta 1869 je bilo ustanovljeno ljubljansko delavsko izobraževalno društvo, ki je imelo svojo bolniško blagajno. Leta 1885 smo dobili splošno delavsko bolniško podporno društvo za Kranjsko v Ljubljani. Splošni rudarski zakon iz leta 1854 je vseboval določbe o obveznem ustanavljanju bolniških blagajn – bratovščin. Kasneje, leta 1878, je bil sprejet Zakon o bratovskih blagajnah.

Na območju Slovenije in Dalmacije je veljala avstrijska zakonodaja. Leta 1887 je bil sprejet Zakon o obveznem zavarovanju za nesreče pri delu, leta 1888 pa uzakonjeno bolniško zavarovanje delavcev. Pri obveznem zavarovanju so v Sloveniji še naprej delovala društva za vzajemno pomoč, vendar je bilo zakonsko zavarovanje celo s pravicami iz vzajemne pomoči zelo skromno.

Po prvi svetovni vojni je bila Slovenija najprej del Kraljevine Slovencev, Hrvatov in Srbov, ki je bila kasneje preoblikovana v Jugoslavijo. V tem času, leta 1922, je bil sprejet, za tiste razmere zelo napreden Zakon o delavskem zavarovanju.

Z zakonom je bilo določeno, da mora biti uvedeno obvezno bolniško, nezgodno, pokojninsko zavarovanje in zavarovanje za brezposelnost. Zavarovanja so se uvajala postopno. Zadnje je bilo leta 1937 uvedeno starostno zavarovanje. Pred tem so bili pri nas pokojninsko zavarovani le člani bratovskih skladnic. Do zavarovanja za primer brezposelnosti, kot je predvideval zakon, ni prišlo.

Gospodarske krize so dokaj neugodno vplivale na razvoj socialnega zavarovanja, ki je zato večkrat prišlo v finančne težave.

Po drugi svetovni vojni je vladala neenotnost socialnega zavarovanja in razcepljenost na številne nosilce zavarovanja. Zato je bil leta 1945 sprejet odlok o vrhovnem državnem nadzorstvu poverjeništvu za socialno politiko pri nacionalnem komiteju osvoboditve Jugoslavije.

Da bi se položaj izboljšal, je bil maja leta 1945 sprejet Zakon o izvajanju socialnega zavarovanja na območju Demokratične federativne Jugoslavije. Za območje Slovenije je bil takrat ustanovljen Zavod za socialno zavarovanje.

Leta 1950 je bil v tedanji Jugoslaviji sprejet Zakon o socialnem zavarovanju delavcev, uslužbencev in njihovih družin. Sistemi so bili v začetku urejeni na zvezni ravni, kasneje, z večanjem pristojnosti republik, je urejanje in izvajanje sistemov prešlo na republike.

Zadnja faza razvoja socialne varnosti se je na teritoriju Slovenije začela z osamosvojitvijo države: tako so bili v leta 1992 sprejeti novi zakoni s področja socialnih zavarovanj. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju ureja zavarovanje za starost, za izgubo ali zmanjšanje delovne zmožnosti, ki je posledica poškodbe ali bolezni pri delu ali izven dela (invalidnost) in zavarovanje za primer smrti družinskega člana. Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju ureja zavarovanje za primer bolezni in poškodbe pri delu ali izven dela in za nego obolelih družinskih članov. Oba zakona sta bila večkrat dopolnjena in spremenjena. Zakon o družinskih prejemkih ureja pravico do nadomestila osebnega dohodka za čas nosečnosti, porodniškega dopusta in dopusta za nego in varstvo otroka.

Značilnosti razvoja socialne varnosti so generalizacija, ekspanzija in internacionalizacija (Kavar-Vidmar, 2000, str. 5):

- Generalizacija;
pomeni širjenje kroga upravičencev socialne varnosti. Najprej je šlo samo za socialno zavarovanje delavskega razreda, postopoma pa so se v sisteme socialne varnosti vključili tudi drugi sloji prebivalstva. Danes krog upravičencev v državah z razvitim sistemom socialne varnosti obsega praktično vse prebivalstvo.
- Ekspanzija;
pomeni vsebinsko širjenje socialne varnosti. Socialni primeri, ki jih pokriva socialna varnost ter obseg prepisanih dajatev in storitev, so se vedno bolj izpopolnjevali. Od konca sedemdesetih let, ko se je upočasnil gospodarski razvoj, se je ekspanzija socialne varnosti ustavila oziroma preoblikovala. Pogoji za uveljavitev mnogih dajatev so se poostрили, višina dajatev se je znižala. Po drugi strani pa se kaže težnja po vključevanju novih socialnih primerov v sisteme socialne varnosti.
- Internacionalizacija;
socialne varnosti je povzročila zaposlovanje delavcev izven lastne države. Pravice do socialne varnosti na podlagi pogojev, ki jo jih delavci migranti izpolnili v dveh državah, so države najprej urejale z dvostranskimi sporazumi. K internacionalizaciji socialne varnosti je prispevala ustanovitev Mednarodne organizacije dela, ki je sprejela več konvencij, ki obravnavajo posamezna področja socialne varnosti delavcev migrantov.

V zadnjem času k internacionalizaciji oziroma »evropeizaciji« socialne varnosti prispeva tudi Evropska unija (EU). V večini sedanjih držav članic je raven socialne varnosti visoka, kar pomeni visoke stroške delovne sile. Te članice želijo zagotoviti, da nove članice z nizkimi socialnimi izdatki za nizko raven socialne varnosti ne bi izvajale neloyalne konkurence (socialni dumping) znotraj Evropske unije.

4 USTAVA REPUBLIKE SLOVENIJE IN SOCIALNA VARNOST

Ustava Republike Slovenije (Ustava RS) je kot temeljni pravno-politični akt izhodišče pravnega urejanja vseh pomembnih družbenih razmerij, torej tudi socialne varnosti. S tega vidika so za pravno urejanje socialne varnosti pomembna splošna določila ustave (načela), ter tudi njene konkretne določbe v drugih delih ustave (Vodovnik, 2003, str. 154).

Republika Slovenija je v Ustavi Republike Slovenije iz 23.12.1991 opredeljena kot pravna in socialna država (2. člen). Današnje pojmovanje socialne države pomeni državo, ki bo posegala na področja socialne politike in zagotavljala predvsem socialni mir.

Naloga države in lokalnih skupnosti je zagotavljanje takšnih razmer oziroma pogojev, ki bodo posameznikom v povezavi z drugimi v družinskem, delovnem in bivalnem okolju omogočale ustvarjalno sodelovanje in uresničevanje njihovih razvojnih možnosti. To je temeljno izhodišče politike socialnega varstva za obdobje 2006-2010, opredeljeno v Nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2006-2010 (Uradni list RS, št. 39/2006).

Po določilih 5. člena Ustave država med drugim ustvarja možnosti za skladen civilizacijski in kulturni razvoj Slovenije, kar je mogoče le v razmerah pravično in humano urejenega sistema socialne varnosti. To abstraktno ustavno izhodišče je konkretizirano z razlagalnimi pravili 34. člena Ustave, po katerih ima vsakdo pravico do osebnega dostojanstva in varnosti. Določila 50. člena Ustave, po katerih imajo državljani pravico pod pogoji, določenimi z zakonom, pravico do socialne varnosti. V skladu z nalogo, da država pravno uredi področje socialne varnosti, z ustreznimi zakoni ureja obvezno zdravstveno, pokojninsko, invalidsko in druga socialna zavarovanja, ter skrbi za njihovo delovanje. Med zavarovanimi osebami Ustava posebej omenja vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, ki jim je zagotovljeno posebno varstvo v skladu z zakonom. Ustava usmerja državne pravnodajne organe, da z zakonom uredijo splošno pravico oseb do zdravstvenega varstva, še posebej pa tudi pravice do zdravstvenega varstva iz javnih sredstev (Vodovnik, 2003, str. 155).

Invalidom sta v skladu z ustavo zagotovljeni splošno varstvo ter usposabljanje za delo (1. odstavek 52. člena Ustave). Po določilih 3. odstavka 53. člena Ustave država varuje družino, materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino ter ustvarja za to varstvo potrebne razmere. Po določilih 55. člena Ustave je država dolžna zagotavljati možnosti in ustrezne razmere za uresničevanje svoboščin staršev, da se odločajo za rojstva svojih otrok. Otroci uživajo posebno zakonsko varstvo in skrb.

Mednarodno in ustavno priznana pravica do socialne varnosti se v Sloveniji uresničuje predvsem preko sistema socialne varnosti (Strban, 2008, str. 346.)

5 ZAKON O SPLOŠNEM UPRAVNEM POSTOPKU

Zakon o splošnem upravnem postopku (ZUP-UPB2) morajo uporabljati upravni in drugi državni organi, organi samoupravnih lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil, kadar v upravnih zadevah neposredno uporabljajo predpise, odločajo o pravicah, obveznostih ali pravnih koristih posameznikov, pravnih oseb in drugih strank.

Vsak upravni postopek mora organ voditi skladno s temeljnimi načeli. Temeljna načela predstavljajo minimalne procesne standarde, ki morajo biti zagotovljeni stranki v vsakem postopku. Temeljna načela so hkrati interpretativna ali razlagalna pravila, preko katerih si organ in stranka razlagata pomen ali namen posameznih procesnih institutov.

Zakon v prvem poglavju opisuje devet temeljnih načel:

- načelo zakonitosti (6. člen)
- varstvo pravic strank in varstvo javnih koristi (7. člen)
- načelo materialne resnice (8. člen)
- načelo zaslišanja stranke (9. člen)
- prosta presoja dokazov (10. člen)
- dolžnost govoriti resnico in poštena uporaba pravic (11. člen)
- samostojnost pri odločanju (12. člen)
- pravica pritožbe (13. člen)
- ekonomičnost postopka (14. člen)

Načelo zakonitosti (6. člen), ki ima podlago že v Ustavi RS določa, da organ odloča v upravni zadevi po predpisih EU, ustave, zakona, podzakonskih predpisih, predpisih samoupravne lokalne skupnosti in splošnih aktih, izdanih za izvrševanje javnih pooblastil. Vsa načela delujejo kot celota in ne po načelu hierarhije, vendar je načelo zakonitosti bolj pomembno kot ostala načela.

Varstvo pravic strank in varstvo javnih koristi določa (7. člen), da morajo pri postopanju in odločanju organi omogočiti strankam, da čim lažje zavarujejo in uveljavljajo svoje pravice; pri tem morajo skrbeti za to, da stranke ne uveljavljajo svojih pravic v škodo pravic drugih in ne v nasprotju z javno koristjo (javna korist/javni interes: življenje in zdravje ljudi, javni red in mir, javna varnost, premoženje večje vrednosti), določeno z zakonom ali z drugim predpisom. Organ mora skrbeti, da nevednost in neukost stranke in drugih udeležencev v postopku nista v škodo pravic, ki so jim določene z zakonom.

Načelo materialne resnice (8. člen) zahteva, da je v postopku potrebno ugotoviti resnično dejansko stanje in v ta namen ugotoviti vsa dejstva, ki so pomembna za zakonito in pravilno odločbo. Na podlagi verjetno izkazanih dejstev lahko organ odloči le v primeru, da tako določa zakon, drugače ugotavlja z gotovostjo, kjer ni nobenega dvoma o resničnosti.

V 9. členu, načelu zaslišanja stranke, je zapisana možnost, ki jo je potrebno dati vsem strankam, preden se izda odločba, da se izjavijo o vseh dejstvih in okoliščinah, ki so potrebne za odločbo (zaslišanje stranke).

Prosta presoja dokazov (10. člen) govori o tem katera dejstva je potrebno šteti za dokazana. Uradna oseba, pooblaščenca za vodenje postopka oziroma odločanje v upravni zadevi odloči po svojem prepričanju, na podlagi vestne in skrbne presoje vsakega dokaza posebej in vseh dokazov skupaj (listine, priče, ...) ter na podlagi uspeha celotnega postopka.

Šesto temeljno načelo, ki je zapisano v 11. členu in je novost v slovenskem ZUP-u ter povzeto po evropskih standardih, nalaga dolžnost govoriti resnico in pošteno uporabljati pravice, kar pomeni, da morajo stranke pred organom govoriti resnico in pošteno uporabljati pravice, ki so jim priznane s tem in drugimi zakoni, ki urejajo upravni postopek.

Samostojnost pri odločanju (12. člen) določa, da organ in posamezna uradna oseba vodi upravni postopek in odloča v upravnih zadevah samostojno v okviru in na podlagi zakonov, podzakonskih predpisov, predpisov samoupravnih lokalnih skupnosti in splošnih aktov, izdanih za izvrševanje javnih pooblastil.

13. člen je pravica pritožbe zoper odločbo (odločbo, ne sklep), izdano na prvi stopnji. Stranka se ima pravico pritožiti in samo z zakonom je mogoče predpisati, da v posameznih upravnih zadevah ni dovoljena pritožba. Pritožba ni dovoljena na prvi stopnji, kadar je za odločanje pristojen predstavniški organ ali vlada. Če je pristojno ministrstvo, je pritožba dovoljena samo v primeru, da tako določa zakon. Nikoli pa ne gre za sodno izključitev.

Ekonomičnost postopka (14. člen) določa, da se postopek vodi hitro, s čim manjšimi stroški in čim manjšo zamudo za stranke in druge udeležence v postopku, vendar mora vseeno poskrbeti za vse kar je potrebno, da se lahko pravilno ugotovi dejansko stanje, zavarujejo pravice in pravne koristi stranke ter izda zakonita in pravilna odločba (pravna pomoč, skupni predstavnik, predhodno vprašanje, dolžnost se odzvati vabilu in pričati ipd.).

Eden glavnih temeljnih ciljev splošnega upravnega postopka je zavarovati šibkejšo stranko, to je tistega, ki v tem postopku uveljavlja svojo pravico ali varuje svojo pravno korist oziroma se mu nalaga določena obveznost. Upravni postopek je večino svojih procesnih institutov razvil s tem namenom, zato ga uvrščamo v enega od temeljev sistema varstva pravic posameznikov v razmerju do uprave (Jerovšek et al., 2004, str. 36).

V Sloveniji obstajajo štiri različne sheme socialnega zavarovanja, ki se financirajo iz prispevkov. To so pokojninsko in invalidsko zavarovanje, zdravstveno zavarovanje, zavarovanje za primer brezposelnosti in zavarovanje za starševsko varstvo. Obvezno zavarovanje je delno financirano tudi iz proračuna.

6 ZAKON O POKOJNINSKEM IN INVALIDSKEM ZAVAROVANJU (ZPIZ)

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje je obsežen sistem pravil in možnosti za zagotavljanje socialne varnosti v primerih, ko bi človek ali njegova družina postal socialno (materialno) ogrožen zaradi bolezni, poškodbe, smrti ali starosti. Problemi in možnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja zajamejo veliko zainteresiranih – od vseh zaposlenih do uživalcev ene od pravic tega zavarovanja, ki jih je pri nas približno četrtnina vsega prebivalstva (Cvetko, 2000, str. 15).

Pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja so pravice, ki človeku pripadajo kot pravice do socialne varnosti. Te pravice se v vsakdanjem življenju zrcalijo kot pravice do temeljne materialne varnosti posameznika in njegove družine. Pravice so povezane s socialnimi primeri, to je tistimi, v katerih posameznik ne ustvarja ali ne more ustvarjati zaslužka zaradi bolezni, poškodbe, invalidnosti, starosti, smrti, materinstva ali brezposelnosti. Vsak od teh socialnih primerov poslabša materialni položaj posameznika, saj povzroči izgubo ali zmanjšanje dohodka ali pa poleg tega še povečanje izdatkov (Cvetko, 2000, str. 15).

Nov sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja obsega tri različne vrste zavarovanj (tri stebre) in sicer obvezno zavarovanje na podlagi dokladnega sistema in medgeneracijske solidarnosti, obvezno in prostovoljno dodatno zavarovanje, ki naj bi predstavljalo zavarovanje na podlagi kapitalskega kritja in zavarovanje na podlagi osebnih pokojninskih varčevalnih računov (zavarovalniško zavarovanje) (Cvetko et al., 2009, str. 69).

Obvezno zavarovanje je tisto, za katero je značilno, da se vanj vključijo že po zakonu in brez posebne privolitve vsi, ki sklenejo delovno razmerje ali začno opravljati podjetniško dejavnost, samostojno ali katero drugo dejavnost. Temu zavarovanju se ni mogoče odpovedati in ga med trajanjem delovnega razmerja ali opravljanjem katere od naštetih dejavnosti tudi ni mogoče prekiniti (Cvetko, 2000, str. 29).

Z obveznim zavarovanjem se zagotavljajo pravica do pokojnine (starostna, invalidska, vdovska, družinska, delna pokojnina), pravice iz invalidskega zavarovanja (pravica do poklicne rehabilitacije, pravica do nadomestila za invalidnost, pravica do premestitve in dela s krajšim delovnim časom od polnega, pravica do drugih nadomestil iz invalidskega zavarovanja, pravica do povrnitve potnih stroškov), dodatne pravice (pravica do dodatka za pomoč in postrežbo, pravica do invalidnine, varstveni dodatek k pokojnini) in druge pravice (odpravnina, oskrbnina, pravica do letnega dopusta).

Izven sistema obveznega zavarovanja in še vedno v sklopu države so pravice do državne pokojnine in pravice iz dodatnega pokojninskega zavarovanja.

Temeljna načela je zakon povzel po starejši zakonodaji, so pa približno enaka, kot jih poznajo ostale razvite demokratične države. Podlaga za priznavanje pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja je ostalo delo (načelo, da pravice izvirajo iz dela), kar pomeni, da se pravice praviloma priznavajo na podlagi osebnega dohodka ali drugega dohodka iz dela, od katerega so bili plačani prispevki za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Zakon je obdržal tudi:

- načeli vzajemnosti in solidarnosti, kar pomeni, da tudi po zakonu priznavanje pravic ni temeljilo samo na zavarovalniških načelih, temveč je od njih odstopalo toliko, da so lahko ob izpolnjevanju pogojev nekaterim skupinam zavarovancev priznane večje pravice, kot bi jim bile samo ob upoštevanju plačanih prispevkov (kot na primer najnižja pokojnina);
- ohranilo se je tudi načelo enotnosti, kar pomeni, da je bil za edinega nosilca pokojninskega in invalidskega zavarovanja v republiki določen neprofitni zavod. Ocenjeno je bilo, da je enotna rizična skupnost zaradi majhnega števila prebivalcev edina smotrna, z njo pa je zagotovljeno, da vsi upravičenci do pravic iz katerega koli naslova pokojninskega in invalidskega zavarovanja do teh pravic pridejo na enak način;
- načelo obveznosti (posameznik je avtomatično zavarovan, ko sklene delovno razmerje ali začne opravljati dejavnost) (7. člen ZPIZ-1), delovanje obveznega zavarovanja država zagotavlja z določitvijo prispevne stopnje in s predpisi, ki urejajo obveznost prijave v zavarovanje in plačevanje prispevkov ter evidenco zavarovancev in nadzorom nad zagotavljanjem individualnih pravic;
- načelo zakonitosti (določenost v zakonu);
- načelo demokratičnosti (sodelovanje pri upravljanju);
- načelo nezastarljivosti (pravice ne zastarajo) in neodtuljivosti (se ne prenesejo) (5. člen ZPIZ-1);
- načelo varstva pravic (ugovor, sodno varstvo).

Iz starejše zakonodaje je bilo opuščeno le starejše načelo upoštevanja minulega dela, k je bilo posledica takratne družbene ureditve in je bilo eno od temeljev za priznanje pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja. To načelo je povsem nadomestilo načelo upoštevanja dohodka iz dela. Zaradi spremenjenih družbenih in ekonomskih odnosov sta bili opuščeni tudi načeli samoupravljanja in samofinanciranja (Cvetko, 2000, str. 26).

Zaradi zagotavljanja pravne varnosti zavarovancev ima ZPIZ-1 vgrajena še nekatera nova načela. Načelo varovanja pridobljenih pravic pomeni, da bodo upravičenci, ki bodo uveljavili pravice pred uveljavitvijo novega sistema, ohranili pridobljene pravice v skladu s predpisi, veljavnimi v času uveljavitve te pravice. Zaradi načela varovanja pričakovanih pravic bodo zavarovanci z določeno zavarovalno dobo ali doseženo starostjo, lahko ostali v starem zavarovanju in tudi pridobili pravice po starih predpisih, uživanje teh pravic pa bo urejeno z novimi predpisi, drugi pa bodo na podlagi doseženih obdobj zavarovanja po starih predpisih dobili pravico do sorazmernega dela pravice po starih predpisih, vendar bo tudi v tem primeru uživanje teh pravic potekalo tako, kot je urejeno po novih predpisih. Poleg teh dveh načel sta v zakon vgrajeni še dve načeli in sicer načelo postopnega uveljavljanja

sprememb in načelo proste izbire časa upokojitve po izpolnitvi minimalnih pogojev (Cvetko et al., 2009, str. 68).

Predvidene so nove reforme pokojninskega zavarovanja in sicer širitev prispevne osnove na vse ekonomske aktivnosti, tudi tiste, ki se opravljajo na podlagi pogodb civilnega prava in študentskih napotnic. Z ukrepom »vsako delo šteje« naj bi v obvezno pokojninsko zavarovanje vključili širši krog oseb in od že vključenih pobrali več prispevkov. Danes, ko lahko oseba opravlja več ekonomskih aktivnosti hkrati, je primerno upoštevati pravni položaj osebe kot take (ne zgolj kot delavca, samozaposlene osebe, kmeta, študenta, ipd.). Vendar je razširitev prispevne osnove dopustna le, če se razširjena prispevna osnova odraža tudi v razširjeni pokojninski osnovi (Strban, 2009, str. 9).

Večjo sorazmernost med vplačanimi prispevki in pokojnino je mogoče doseči tudi v obstoječem sistemu. Zgolj uvedba novega sistema ni ne nujen ne zadosten pogoj za izboljšanje finančne vzdržnosti pokojninskega zavarovanja. Socialna država je dolžna zagotavljati pravico do socialne varnosti, vključno s pravico do (ustrezne) pokojnine. Načela pravne države, kot so pravna varnost, predvidljivost in zaupanje v pravo, varujejo pričakovane pravice zavarovancev. Zato mora biti zagotavljanje varnosti dohodka v starosti v nekem obsegu preneseno na širšo zavarovalno skupnost, s čimer se izraža solidarnost (Strban, 2009, str. 11).

Evropski odbor za socialne pravice poudarja, da so spremembe dopustne, če se s tem ohranja sistem socialne varnosti, ki je urejen na solidarnosti in kolektivnem financiranju. To je namreč temeljno varovalo proti diskriminatorni obravnavi. Še zlasti v pričakovanju manj ugodnih demografskih gibanj in sedanje gospodarske recesije bremena varnosti dohodka ob nastanku socialnega primera starosti ni dopustno prenašati na posameznika in njegovo družino, saj ga ne zmorejo nositi (Strban, 2009, str. 11).

7 ZAKON O ZDRAVSTVENEM VARSTVU IN ZDRAVSTVENEM ZAVAROVANJU

Kakršen koli že je sistem zdravstvenega varstva, ima občuten vpliv na socialno varnost posameznika in celotnega prebivalstva, zato je ena izmed sestavin širšega področja socialne varnosti posamezne države. To izhaja že iz definicije Svetovne zdravstvene organizacije, ki v okviru socialnega blagostanja kot sestavine zdravja opredeljuje najvišjo mogočo socialno varnost posameznika in celote. Tako je zdravje s socialno varnostjo najtesneje in obojestransko tesno povezano. Ni namreč dobrega zdravja v družbi, kjer ni poskrbljeno za ustrezno socialno varnost, prav tako pa je njena raven odvisna od zdravstvenega stanja ljudi (Toth, 2003, str. 226).

Po ustavi je pravica do zdravstvenega varstva priznana vsakomur pod zakonsko določenimi pogoji. Zdravstveno varstvo je namenjeno varovanju zdravja ljudi. Gre za stanje, ko je posameznik zmožen opravljati telesne in duševne funkcije. V primeru bolezni je ustavno zagotovljena pravica do zdravstvenega zavarovanja.

Sistem obveznega zdravstvenega zavarovanja je eden izmed sistemov prek katerega se uresničuje pravica do socialne varnosti (Škorajnc, 2005, str. 57).

Obvezno zdravstveno zavarovanje zajema zdravstvene storitve, zdravstveno oskrbo in ugodnosti v primeru bolezni in poškodb izven dela kot tudi poklicne bolezni in poškodbe pri delu. Stranke v zdravstvenih postopkih so zavarovane osebe, med katere se uvrščajo zavarovanci in njihovi družinski člani (otroci, žena, vnuki, ...). Zavarovana oseba pa se kot taka izkaže z zdravstveno izkaznico, ki ima značaj javne listine (jamstvo, da je to, kar na njej piše, resnično). V sklop teh podatkov šteje tudi veljavnost kartice. V kolikor pride do spora po statusu zavarovane osebe, mora ta, ki status uveljavlja, vložiti poseben zahtevek o katerem v posebnem upravnem postopku presoja območna enota Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije (ZZZS) v obliki odločbe.

Dodatno zdravstveno zavarovanje si državljani zagotavljajo z individualnim ali kolektivnim zavarovanjem. Zdravstveno varstvo zajema pravico, da se ugotovljeno bolezensko stanje ozdravi ali olajša in prepreči njegovo poslabšanje. Zdravljenje obsega zdravstvene storitve zdravstvenega osebja, zdravila, nego in storitve na domu in v bolnišnici, rehabilitacijo, nudenje različnih sredstev ter denarno nadomestilo za čas bolezni. Sem spada tudi potrebna zdravstvena pomoč v zvezi z materinstvom. V času, ko je zavarovanec zaradi bolezni nezmožen za delo, je upravičen do denarnega nadomestila, ki določen čas bremeni delodajalca, nato pa državo.

Zdravstveno varstvo je obvezno, višina prispevka zavarovanca pa je odvisna od njegovih prejemkov. Tako pridobljena sredstva se razporejajo z upoštevanjem načela vzajemnosti in solidarnosti, ki med drugim pomeni, da osebe v obvezno zdravstveno zavarovanje prispevajo po svojih zmožnostih (določen odstotek) od dohodka, ki

predstavlja osnovo za preživetje. Tako osebe v obvezno zdravstveno zavarovanje prispevajo različno, nekatere osebe, ki prihodkov nimajo (npr. otroci) pa v obvezno zdravstveno zavarovanje ne prispevajo ničesar in prav tako lahko koristijo pravice. Gre za zelo močno solidarnost med zavarovalnimi osebami, ki imajo prihodke in tistimi, ki jih nimajo.

Vrste pravic v obveznem zdravstvenem zavarovanju se zavarovanim osebam zagotavljajo v obsegu, ki ga določa Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju: pravice do zdravstvenih storitev in pravice do denarnih nadomestil.

Pravice do zdravstvenih storitev obsegajo storitve osnovne zdravstvene dejavnosti, storitve zobozdravstvene dejavnosti, zdravstvene storitve v določenih socialnih zavodih, storitve specialistično – ambulantne, bolnišnične in terciarne dejavnosti.

Med pravice do zdravstvenih storitev štejemo še pravico do zdraviliškega zdravljenja, obnovitvene rehabilitacije, prevoza z reševalnimi in drugimi vozili, zdravljenja v tujini, pravico do zdravil in živil za posebne zdravstvene namene na recept in medicinsko-tehničnih pripomočkov.

Zavarovane osebe imajo iz naslova obveznega zdravstvenega zavarovanja pravico do denarnih nadomestil in sicer:

- plačilo zdravstvenih storitev
(Zakon določa praviloma soudeležbo pri bremenitvi stroškov, tako da določa delež zdravljenja, ki ga plača zavod, določen delež pa zavarovanec sam (umetna oploditev, očala, določena zdravila, ...)),
- nadomestila osebnega dohodka med začasno zadržanostjo od dela
(do 30 dni odsotnosti plača delodajalec, nad 30 dni plača zavod. Nadomestilo za čas bolniške odsotnosti znaša ali 100, 90 ali 80% od povprečja zadnjih 12 plač v letu preden je nastopila bolezen, 100 % pri poklicnih boleznih in poškodbah pri delu, 90 % pri boleznih, 80 % pri poškodbah izven dela in pr negi (to velja, če panožna kolektivna pogodba ne določa drugače (za gospodarstvo je nadomestilo za bolezen 80 %)),
- pogrebnine
(denarna pomoč, ki se izplača ob smrti zavarovanca na zahtevo upravičencev. Do pogrebnine je upravičen tisti, ki je umrlega pokopal, vendar se štejejo samo osnovni, nujni stroški pogreba in pravitako na podlagi zahtevka),
- posmrtnine
(posmrtnina se izplača družinskim članom umrlega, na podlagi vloženega zahtevka, če jih je ta v času do smrti preživljal (100-150 % zajamčene plače in je samo enkratno znesek)),
- povračila potnih stroškov v zvezi z uveljavljanjem zdravstvenih storitev
(prevoz, prehrana, vendar se hrana in nastanitev priznata le, če je pot trajala več kot 12 ur, potni stroški v celoti pa se priznajo le s pogojem, da je zavarovanec napoten ali če ustreznega zdravnika ni niti v kraju bivališča, niti v kraju zaposlitve. Povrnejo se samo stroški najcenejšega javnega prevoza).

8 ZAKON O ZAPOSLOVANJU IN ZAVAROVANJU ZA PRIMER BREZPOSELNOSTI (ZZPB)

Pravna ureditev tematike zaposlovanja in zavarovanja za primer brezposelnosti je tematika, ki jo v okviru gospodarskih in socialnih razmerij uvrščamo v sistem pravic »iz dela« oziroma iz socialnega zavarovanja, pravna ureditev tega področja pa zajema ob pravicah brezposelnih oseb tudi tematiko zaposlovanja, ki je aktivnost posebnega pomena in ki se v prvi vrsti opravlja kot javna služba (Vodovnik, 2001, str. 116).

Uveljavljanje načela produktivnega zaposlovanja in načela svobode dela posameznika ter zagotavljanja osebnostnega ter strokovnega razvoja posameznika se zagotavlja preko izvajanja ukrepov »aktivne politike zaposlovanja«, katerih glavni organizacijski nosilec je Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, ki pri tem tesno sodeluje z različnimi javnimi subjekti, ki se ukvarjajo z vprašanji socialnega položaja zaposlenih, kot so na primer centri za socialno delo in ministrstvo, pristojno za delo (Vodovnik, 2001, str. 117).

Na podlagi zavarovanja za primer brezposelnosti so zavarovane osebe upravičene do nadomestila za primer brezposelnosti, povračila prevoznih in selitvenih stroškov, imajo pravico do zdravstvenega varstva ter pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Zavarovanje za primer brezposelnosti je obvezno za delavce v delovnem razmerju, samostojni podjetniki in nekatere druge osebe pa se lahko zavarujejo prostovoljno.

ZZPB-UPB1 ureja zaposlovanje, zavarovanje za primer brezposelnosti, uveljavljanje sistema ter način izvajanja strokovnih nalog na tem področju. Z zavarovanjem za primer brezposelnosti se zavarovancem zagotavljajo pravice za čas, ko so brez svoje krivde ali proti svoji volji brez zaposlitve, in pravice v primeru, ko postane njihovo delo nepotrebno. Cilj posredovanja zaposlitve je, da brezposelna ali druga oseba sklene delovno razmerje oz. se vključi v delo.

V Bruslju in tudi v Sloveniji se pogosto za zgled omenja danski sistem fleksivarnosti (fleksecurity), v katerem so združili socialno varnost za brezposelne in učinkovito novo zaposlovanje. Na Danskem zaposleni lahko zelo hitro izgubi službo, lahko pa jo tudi zelo hitro spet najde, saj se delodajalci prav zaradi tega ne bojijo zaposlovati. V času, ko je brez zaposlitve, pa prejema precej visoko nadomestilo.

V Sloveniji se za primer brezposelnosti obvezno zavarujejo delavci v delovnem razmerju. Lahko pa se zavarujejo tudi samostojni podjetniki, slovenski državljani v delovnem razmerju z delodajalcem v tuji državi in zakonci slovenskih državljanov, zaposleni v tuji državi.

Pravice iz zavarovanja za primer brezposelnosti so povračilo prevoznih in selitvenih stroškov, pravica do zdravstvenega varstva in pravica do pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Osnova za odmero denarnega nadomestila je povprečna mesečna plača zavarovanca, ki jo je prejemal v dvanajstih mesecih pred nastankom brezposelnosti. Denarno nadomestilo za prve tri mesece prejemanja znaša 70 %, v naslednjih mesecih pa 60% od osnove. Denarno nadomestilo ne sme biti nižje od 45,56 % minimalne plače in ne višje od trikratnika tako določenega najnižjega nadomestila.

Slovenija kot država je pri zakonskem urejanju vezana na različne vire mednarodnega prava. Gre za akte Organizacije združenih narodov (OZN), zlasti pa akte Mednarodne organizacije dela (ILO) iz Ženeve. Pomembna so tudi določila aktov organov Sveta Evrope, torej mednarodne organizacije, katere članica je tudi Slovenija. Med temi akti sta najpomembnejša Evropska socialna listina ter Evropska konvencija o človekovih pravicah (Vodovnik, 2001, str. 117).

9 ZAKON O STARŠEVSKEM VARSTVU IN DRUŽINSKIH PREJEMKIH (ZSDP)

V skladu z zavarovanjem za starševsko varstvo so zavarovane osebe upravičene do starševskega dopusta in do starševskega nadomestila. V zavarovanje je zajeto aktivno prebivalstvo in tudi nekatere druge kategorije. Za starševsko varstvo se plačuje prispevek zavarovanca in prispevek delodajalca. Prispevki se vplačujejo v proračun Republike Slovenije. O pravicah na prvi stopnji odloča center za socialno delo, o pritožbah zoper odločbe centra za socialno delo pa odloča ministrstvo, pristojno za varstvo družine (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve).

Pravice po ZSDP-UPB2 so pravice iz naslova zavarovanja za starševsko varstvo in pravice do družinskih prejemkov. Pravice uveljavlja eden od staršev, če zakon ne določa drugače, in so vezane na otroka. Pravice prenehajo s smrtjo otroka.

Zavarovanje za starševsko varstvo vključuje:

- starševski dopust
(porodniški dopust 105 dni; očetovski dopust 90 dni; dopust za nego in varstvo otroka 260 dni; posvojiteljski dopust 120-150 dni),
- starševsko nadomestilo
(porodniško nadomestilo; očetovsko nadomestilo; nadomestilo za nego in varstvo otroka; dobroimetje; posvojiteljsko nadomestilo),
- pravica do krajšega delovnega časa zaradi starševstva
(do 3. leta starosti otroka; do 18. leta starosti otroka zaradi nege in varstva težje gibalno oviranega otroka ali zmerno ali težje duševno prizadetega otroka),
- pravica do plačila prispevkov za socialno varnost zaradi starševstva
(do 10. leta najmanjšega otroka, zaradi zapustitve trga dela).

10 PRISPEVKI ZA SOCIALNO VARNOST

Prispevke za socialno varnost plačujejo delodajalci mesečno iz bruto prejemkov (plače, stimulacije, bonitete, nagrade). Plačujejo se tudi od regresa in povračil stroškov od tistega dela, ki presega z zakonom določene meje. Samozaposleni plačujejo prispevke od zavarovalne osnove, ki je določena glede na ustvarjeni dobiček, v katerem niso upoštevani prispevki za obvezno zavarovanje ter znižanja in povečanja osnove, ki so urejena z dohodnino. Zavarovancem, ki ne prejemajo dohodkov, se bruto zavarovalna osnova določi glede na podatke o povprečnih in minimalnih plačah.

Pojavljajo se tudi problemi pri financiranju socialne varnosti. Prispevke plačujejo zavarovanci, katerih število se je zaradi visoke brezposelnosti zmanjšalo. Posledica manjšega števila zaposlenih je manj prispevkov za vse panoge socialnega zavarovanja. Izdatki za socialno varnost rastejo, saj je brezposelnost velika, narašča pa tudi število upokojencev. To se dogaja v vseh razvitih državah. Problematika financiranja socialne varnosti je odvisna tudi od tega, ali je financiranje teh dajatev kratkoročno ali dolgoročno. Težava pri financiranju socialne varnosti je tudi v tem, da se izdatki za to področje prikazujejo kot strošek in ne kot naložba v ljudi ter v kakovost življenja (Kavar-Vidmar, 2000, str. 17).

Tabela 1: Razčlenitev prispevkov za socialno varnost

PRISPEVEK	DELAVCI	DELODAJALCI
Pokojninsko in invalidsko zavarovanje	15,5	8,85
Zdravstveno zavarovanje	6,36	6,56 + 0,53
Starševsko varstvo	0,1	0,1
Zaposlovanje	0,14	0,06
Skupaj	22,1 %	16,1 %

Vir: lastni

Obliko obračuna prispevkov za socialno varnost predpiše minister, pristojen za finance. Zavezanec za plačilo prispevkov za socialno varnost mora predložiti obračun prispevkov in plačati prispevke najpozneje do 15. dne v mesecu za pretekli mesec, če ni z zakonom drugače določeno.

Delavci plačujejo prispevke **iz** bruto prejemkov, delodajalci pa **na** bruto prejemke.

Posebne skupine zavarovancev so študentje, ki opravljajo delo prek študentskih servisov ter zavarovanci, ki opravljajo dela popoldanske obrti, saj plačujejo samo dva prispevka (prispevek za primer invalidnosti, telesne okvare in smrti in prispevek za zdravstveno zavarovanje).

Prispevek za pokojninsko in invalidsko zavarovanje se plačuje Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, prispevek za zdravstveno varstvo pa Zavodu za zdravstveno zavarovanje Republike Slovenije.

11 EVROPSKA KONVENCIJA O VARSTVU ČLOVEKOVIH PRAVIC IN TEMELJNIH SVOBOŠČIN

Konvencija sama po sebi pomeni dogovor, sporazum med državami, ko pa govorimo o evropski konvenciji pa govorimo o evropskem pravu in jo uvrščamo med mednarodne vire prava socialne varnosti.

Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin je bila sprejeta 4. novembra 1950 v Rimu, veljati pa je začela 1. februarja 1998. Republika Slovenija je konvencijo podpisala 4. maja 1993, ratificirala pa 28. junija 1994 (Cerar et al., 2002, str. 449).

Vlade podpisnice te Konvencije, članice Sveta Evrope, so s podpisom potrdile globoko vero v temeljne svoboščine, na katerih temeljita pravičnost in mir v svetu in ki jih je mogoče najbolje zavarovati na eni strani z dejansko politično demokracijo in na drugi strani s skupnim razumevanjem in spoštovanjem človekovih pravic, od katerih so te svoboščine odvisne in da so odločene, da kot vlade evropskih držav, store prve korake k skupnemu uveljavljanju nekaterih pravic, ki so določene v Splošni deklaraciji (Cerar et al., 2002, str.450).

Od začetka veljavnosti konvencije naprej je bilo sprejetih štirinajst protokolov, ki besedilo konvencije popravljajo in dopolnjujejo.

Kot dodatek k seznamu političnih in zasebnih pravic ter svoboščin je konvencija vzpostavila tudi pravne mehanizme za zagotavljanje izvajanja njenih določil. To odgovornost so v osnovi nosile tri institucije (Evropska komisija za človekove pravice, Evropsko sodišče za človekove pravice in Odbor ministrov Sveta Evrope). Slednji je sestavljen iz zunanjih ministrov držav članic ali njihovih namestnikov. Od leta 1998 funkcijo nadzora za izvajanje določil konvencije nosita le še Evropsko sodišče za človekove pravice in Odbor ministrov Sveta Evrope. Evropska komisija za človekove pravice je namreč novembra 1998, ko je bilo ustanovljeno enotno Evropsko sodišče za človekove pravice, prenehala delovati. Pred tem pa je proučevala sprejemljivost vseh pritožb posameznikov in držav proti kaki državi članici na podlagi Evropske konvencije o človekovih pravicah.

Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin je razdeljena na tri dele:

- I. del: PRAVICE IN SVOBOŠČINE: (2. - 18. člen)

(pravica do življenja, prepoved mučenja, prepoved suženjstva in prisilnega dela, pravica do svobode in varnosti, pravica do poštenega sojenja, ni kazni brez zakona, pravica do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja, svoboda mišljenja, vesti in vere, svoboda govora, svoboda zbiranja in združevanja, pravica do poroke, pravica do učinkovitega pravnega sredstva, prepoved diskriminacije, začasna omejitve pravic v primeru izrednega stanja, omejitve politične dejavnosti tujcev, prepoved zlorabe pravic, omejitve uporabe restrikcij pravic)

- II. del: EVROPSKO SODIŠČE ZA ČLOVEKOVE PRAVICE (19. - 51. člen)
(ustanovitev sodišča, število sodnikov, kriteriji za opravljanje funkcij, volitve sodnikov, trajanje mandata, odpoklic, sodna pisarna in pravni sodelavci, plenarno sodišče, odbori, senati in veliki senat, izjave odborov o nesprejemljivosti, odločitev senatov o sprejemljivosti in o temelju zadev, odstop sodne pristojnosti velikemu senatu, pooblastila velikega senata, pristojnost sodišča, meddržavne zadeve, posamezne zahteve za obravnavo, kriteriji sprejemljivosti, posredovanje tretje strani, izbris zahtev za obravnavo, preiskava zadeve in postopek prijateljske poravnave, prijateljska poravnava, javno zaslišanje in dostop do dokumentov, pravično zadoščanje, sodbe senatov, predložitve velikemu senatu, dokončne sodbe, utemeljitev sodb in sklepov, obveznost in izvršitev sodb, svetovalna mnenja, svetovalna pristojnost Sodišča, obrazložitev za svetovalno mnenje, stroški delovanja Sodišča, privilegiji in imunitete sodnikov)

- III. del: RAZNE DOLOČBE (52. - 59. člen)

(poizvedbe generalnega sekretarja, varstvo obstoječih človekovih pravic, pooblastila Odbora ministrov, izključitev drugih sredstev za reševanje sporov, ozemeljska dejavnost Konvencije, pridržki, odpoved, podpis in ratifikacija).

Nato pa je zapisan še Protokol h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in svoboščin, ki je bila v Republiki Sloveniji uveljavljena 28. junija 1994 in kjer so države članice Sveta Evrope, podpisnice tega protokola, odločene sprejeti korake za zagotovitev kolektivnega izvajanja določenih pravic in svoboščin, ki niso bile vključene v 1. del Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (Cerar et al., 2002, str. 450).

Sporazumele so se o naslednjem: (1-6. člen)

varstvo lastnine, pravica do izobrazbe, pravica do svobodnih volitev, ozemeljska dejavnost, razmerja do konvencije, podpis in ratifikacija.

Ta protokol je odprt za podpis članicam Sveta Evrope, ki so podpisnice Konvencije, ratificiran mora biti ob ali po ratifikaciji Konvencije (Cerar et al., 2002, str. 484).

Poleg prvega Protokola so sprejeli še:

- Protokol številka 4 h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki zagotavlja določene pravice in svoboščine, ki še niso vključene v Konvencijo in v prvi Protokol h Konvenciji,
- Protokol številka 6 h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki zadeva odpravo smrtne kazni,
- Protokol številka 7 h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin
- Protokol številka 12 h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin,
- Protokol številka 13 h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki zadeva odpravo smrtne kazni v vseh primerih,
- Protokol številka 14 h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki spremlja nadzorni sistem konvencije. Podpis konvencije je bil omogočen Evropski uniji, kar predstavlja pomemben korak k doseganju enotnih standardov človekovih pravic na celotnem evropskem kontinentu. Slovenija je protokol podpisala 13. maja 2004 (Cerar et al., 2002, str. 489).

12 EVROPSKA SOCIALNA LISTINA

Evropska socialna listina je eden najpomembnejših dokumentov Sveta Evrope na področju človekovih pravic.

V Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, podpisani 4. novembra 1950 v Rimu, ter v protokolih k tej konvenciji so se države članice Sveta Evrope dogovorile, da bodo svojim prebivalcev zagotovile državljske in politične pravice in svoboščine, ki so navedene v teh dokumentih. Dejsvo, da je to eden najpomembnejših dokumentov potrjuje tudi to, da so se v Evropski socialni listini, dani v podpis v Torinu, dne 18. oktobra 1961, in v protokolih k tej listini, države članice Sveta Evrope dogovorile, da bodo svojim prebivalcem zagotovile socialne pravice, navedene v njih, da bi s tem izboljšale njihov življenjski standard in njihovo socialno blaginjo.

Vlade, članice Sveta Evrope, ki so podpisnice te listine, so se odločile, da bodo posodobile in prilagodile bistvo vsebine listine posebej z namenom, da bi upoštevale temeljne socialne spremembe, do katerih je prišlo po sprejemu besedila.

Spremenjena evropska socialna listina je bila sprejeta 3. maja 1996, v Sloveniji pa je bila uveljavljena 1. julija 1999. Sestavljena je iz šestih delov in dodatka, ki vključuje 31. členov oz. pravic.

Listina posameznim podpisnicam do določene meje dopušča možnost, da izberejo tiste člene, ki jih bodo zavezovali.

Z zakonom o ratifikaciji Evropske socialne listine (spremenjene) je Republika Slovenija prevzela obveznosti iz vseh enaintridesetih členov listine, izvzela pa je tri odstavke:

- 1. in 4. točko 13. člena, ki določa pravico do socialne pomoči v enaki meri tako za svoje državljane kot tudi za državljane drugih držav pogodbenic
- 2. točko 18. člena, s katero se države pogodbenice zavezujejo, da bodo poenostavile obstoječe formalnosti in zmanjšale ali ukinile sodne takse in druge stroške, ki jih plačujejo tudi delavci ali njihovi delodajalci.

Spremenjena Evropska socialna listina opredeljuje osnovne socialne pravice delavcev, kot so pravica do dela, pravica do pravičnih pogojev dela, pravica do varnih in zdravih delovnih pogojev, pravica do pravičnega plačila, pravica do organiziranja, pravica do kolektivnega pogajanja, pravica otrok in mladostnikov do varstva, pravica zaposlenih žensk do porodniškega varstva, pravica do poklicnega usmerjanja, pravica do poklicnega usposabljanja, pravica do varstva zdravja, pravica do socialne varnosti, pravica do socialne in zdravstvene pomoči, pravica do storitev socialnovarstvenih služb, pravica invalidnih oseb do samostojnosti, vključevanja v družbo in sodelovanja v življenju skupnosti, pravica družine do socialnega, pravnega in ekonomskega varstva, pravica otrok in mladostnikov do socialnega, pravnega in ekonomskega

varstva, pravica do opravljanja pridobitne dejavnosti na ozemlju drugih pogodbenic, pravica zdomskih delavcev in njihovih družin do varstva in pomoči, pravica do enakih možnosti in enakega obravnavanja v zadevah v zvezi z zaposlitvijo in poklicem brez razlikovanja na podlagi spola, pravica do obveščanja in posvetovanja, pravica do sodelovanja pri določanju in izboljšanju delovnih pogojev in delovnega okolja, pravica starejših oseb do socialnega varstva, pravica do varstva v primerih prenehanja zaposlitve, pravica delavcev do varstva njihovih zahtevkov v primeru plačilne nesposobnosti njihovega delodajalca, pravica do dostojanstva pri delu, pravica delavcev z družinskimi obveznostmi do enakih možnosti in enakega obravnavanja, pravica predstavnikov delavcev do varstva v podjetju in ugodnosti, ki jim pripadajo, ... ipd. (Cerar et al., 2002, str. 529).

Nadzor nad izvajanjem določil listine zagotavlja sistem kolektivnih pritožb. Pritožbe lahko vložijo mednarodne organizacije delodajalcev in sindikatov, mednarodne nevladne organizacije ter predstavniške organizacije delodajalcev in sindikatov.

V skladu z določili in obveznostmi, ki izhajajo iz IV. dela Evropske socialne listine (spremenjene) je Republika Slovenija dolžna periodično poročati o njenem izvajanju. To nalogo opravlja Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, ki v sodelovanju z drugimi ministrstvi in vladnimi uradi spremlja izvajanje Evropske socialne listine, pripravlja poročila o izvajanju ter zagotavlja negativne zaključke na izvajanje Evropske socialne listine, ki jih izreče Odbor neodvisnosti strokovnjakov Sveta Evrope. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, sodeluje v vladnem odboru za Evropsko socialno listino pri Svetu Evrope, ki spremlja stanje izvajanja v socialnih in ekonomskih pravicah v državah pogodbenicah Evropske socialne listine.

V 12. členu je opredeljena Pravica do socialne varnosti, v kateri se pogodbenice zavezujejo, da:

- uvedejo ali ohranjajo sistem socialne varnosti;
- ohranjajo sistem socialne varnosti na zadovoljivi ravni, ki bo vsaj enaka ravni, potrebni za ratifikacijo Evropskega kodeksa socialne varnosti;
- si prizadevajo za pospešen razvoj sistema socialne varnosti, da bi dosegal višjo raven;
- ukrenejo, kar je potrebno, s sklepanjem ustreznih dvostranskih ali večstranskih sporazumov ali z drugimi sredstvi ter v skladu s pogoji, določenimi v teh sporazumih (da bi zagotovile enakopravno obravnavanje lastnih državljanov in drugih pogodbenic glede pravice do socialne varnosti, vključno z ohranjanjem ugodnosti, ki izhajajo iz zakonodaje o socialni varnosti in da bi zagotovile dodeljevanje, ohranjanje in ponovno pridobitev pravic do socialne varnosti z ukrepi, kot so seštevanje obdobj zavarovanja ali zaposlitve) (Cerar et al., 2002, str. 542).

Vsaka pogodbenica lahko odpove to listino samo po izteku obdobja petih let od dneva, ko je listina zanjo začela veljati, ali po izteku kasnejšega obdobja od dveh let, v vsakem primeru pa z iztekom šestih mesecev od obvestila generalnemu sekretarju Sveta Evrope, ki to sporoči drugim pogodbenicam (Cerar et al., 2002, str. 566).

13 MEDNARODNA ORGANIZACIJA DELA

Viri socialne varnosti se delijo na mednarodne in domače oz. interne vire.

Interni viri so heteronomni (sprejema jih država) – na prvem mestu je ustava, nato pa sledijo razni zakoni, podzakonski akti ... in avtonomni viri (sprejemajo jih subjekti sami – splošni akti) npr. podjetniške pogodbe, statusne pogodbe, statuti, pravila zdravstvenega zavarovanja ipd.

Mednarodne vire (to so tisti, ki jih je država sprejela ali podedovala (konvencije) delimo na univerzalne (deklaracije in pakti OZN, konvencije MOD, priporočila MOD), regijske (viri EU), multilateralne in bilateralne vire.

Mednarodna organizacija dela (MOD oz. ILO – International Labour Organization) je specializirana agencija Organizacije združenih narodov (OZN). Ustanovljena je bila leta 1919 z Versajsko mirovno pogodbo, leta 1946 pa je postala prva specializirana agencija OZN. Namen MOD je uveljavljanje socialne pravičnosti in mednarodno priznanih človekovih in delovnih pravic (Novak, 2006, str. 9).

V okviru OZN ima MOD edinstveno tripartitno strukturo, kar pomeni, da so predstavniki vlad, delodajalcev in delojemalcev enakopravno zastopani v upravnih organih organizacije (Novak, 2006, str. 9).

MOD postavlja mednarodne delovne standarde v obliki konvencij in priporočil, ki predstavljajo minimalne standarde osnovnih delovnih pravic, kot so svoboda združevanja, pravica do organiziranja, odprava prisilnega dela, enake možnosti in enaka obravnava ter ostali standardi, ki uravnavajo pogoje, povezane z različnimi vidiki področja dela (Novak, 2006, str. 9).

Mednarodna organizacija dela deluje po programskih (temeljnih) in organizacijskih načelih (načelo univerzalnosti, načelo politične nevtralnosti, načelo tripartitnosti, načelo stalnosti).

Dejavnosti Mednarodne organizacije dela se delijo praviloma na tri metode dela:

- normativna dejavnost
- tehnično sodelovanje
- delovanje na področju informiranja, publikacijske dejavnosti in znanstvenega raziskovanja (Novak et al., 2006, str.32).

Ustava MOD vsebuje ne le institucionalna načela, temveč tudi materialne norme, od katerih so nekatere tako pomembne, da neposredno vplivajo tudi na tiste države, ki morda določil, ki izhajajo iz sprejetih konvencij, niso ratificirale (neposredno veljavna določila ustave).

Med normativne dejavnosti MOD sodijo konvencije, priporočila in drugi splošni akti MOD. Konvencije in priporočila MOD so glavne oblike celovitega urejanja delovnih razmerij v okviru MOD (Novak et al., 2006, str. 34).

13.1 REPUBLIKA SLOVENIJA IN MOD

29. maja 1992 je bila Republika Slovenija sprejeta v Mednarodno organizacijo dela. Slovensko delegacijo sestavljajo predstavniki vlade, delodajalcev in sindikatov, ki se udeležujejo zasedanj MOD. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve pa sodeluje tudi v različnih projektih, ki sodijo pod okrilje Mednarodne organizacije dela.

Države članice se vsako leto srečajo v Ženevi na Mednarodni konferenci dela, kjer delegacije načeloma vodijo resorni ministri. Konferenca vzpostavlja in sprejema delovne standarde, sprejema proračun organizacije in voli izvršilni odbor.

MOD, njeno delovanje ter zlasti konvencije in priporočila vključujeta v svoje učne programe tudi obe pravni fakulteti (Ljubljana, Maribor), v svojih obravnavah pa se vključuje tudi Društvo za delovno pravo in socialno varnost Slovenije, ki je posredovalo že več predlogov za ratifikacijo nekaterih konvencij MOD.

Aktivno povezovanje z MOD je za Slovenijo pomembno, saj je to izredno bogat vir izkušenj in znanja za uresničevanje pravic delavcev ter za delovanje delodajalcev in vlad pri oblikovanju aktualnih problemov brezposelnosti, socialne varnosti ter zagotavljanja človekovih pravic na področju dela in delovanja trga delovne sile. Sodelovanje z MOD je Republika Slovenija leta 2002 še okrepila s podpisom sporazuma o sodelovanju (Novak et al., 2006, str. 43).

13.2 KONVENCIJA ŠT. 102 O MINIMALNIH NORMAH SOCIALNE VARNOSTI

Za obravnavo področja socialne varnosti je najpomembnejša Konvencija MOD št. 102 o minimalnih normah socialne varnosti iz leta 1952. Da je konvencija zelo pomembna, kaže tudi podatek, da je njena vsebina povezana v Evropskem kodeksu socialne varnosti, ki jo kasneje sprejel Svet Evrope (Novak, 2006, str. 358).

Vsebina Konvencije MOD št. 102 o minimalnih normah socialne varnosti je zajeta v desetih delih:

- I. del – splošni pojmi, definicije in obveznosti
- II. del – zdravstveno varstvo
- III. del - nadomestila za čas bolezni
- IV. del – dajatve za čas brezposelnosti
- V. del – dajatve za starost
- VI. del – dajatve za primer nesreče pri delu in poklicne bolezni
- VII. del – družinske dajatve
- VIII. del – dajatve za primer materinstva
- IX. del – dajatve za primer invalidnosti
- X. del – dajatve družinskim članom v primeru smrti hranitelja družine

Temeljna načela, na katerih temelji Konvencija MOD št. 102, so:

- Načelo periodičnega izplačevanja denarnih dajatev:
ob nastopu socialnega primera se dajatev ne sme izplačati v enkratnem znesku, temveč se izplačuje periodično (tedensko, mesečno).
- Višina denarnih dajatev mora biti v naprej določena s predpisi:
v konvenciji je določena kot minimalna denarna dajatev, ki se odmeri od povprečne plače kvalificiranega moškega delavca v industriji, ki zaposluje največ moških delavcev v državi. To je splošno pravilo, ki ima mnoge izjeme. Za vsak socialni primer je določena odmera med 40 in 50 odstotki te plače.
- Odmerjena dajatev se obvezno valorizira, če pride do večjih sprememb v splošni ravni zaslužkov.
- Določeno je pravilo o enakem ravnanju z domačimi državljani in državljani držav podpisane konvencije.
Praviloma imajo tujci delavci enake pravice pri dajatvah, ki se financirajo iz prispevkov; za tiste, ki se financirajo iz državnih sredstev, pa država lahko določi nekatere posebne pogoje (npr. določena doba bivanja v državi).
- Pravila, ki se nanašajo na izgubo oziroma mirovanje pravic do denarnih dajatev.
Možnost mirovanja je določena na primer, če je prejemnik zagrešil prevaro, če je socialni primer nastal zaradi kaznivega dejanja, če je bila izguba dela povzročena namenoma in podobno.
- Za financiranje sistemov socialne varnosti je določeno pravilo, da če se financirajo iz prispevkov zaposlenih oseb, lahko te nosijo skupaj največ 50% stroškov.
- Določene so odgovornosti države.
Država je odgovorna za zakonitost pri izvajanju javnih sistemov socialne varnosti in za financiranje sistemov. Po Konvenciji MOD št. 102 se lahko sistem socialne varnosti izvaja preko upravnih organov države ali preko posebnih samostojnih institucij.
- S konvencijo je določena pravica posameznika do uporabe pravnega sredstva (ugovora pritožbe), če je njegov zahtevek zavržen. Pod določenimi pogoji ima posameznik pravico do sodnega varstva (Novak, 2006, str. 358).

Konvencija MOD št. 102 o minimalnih normah socialne varnosti lahko glede na njeno vsebino, načela in pomen področij urejanja označimo kot temeljno za področje urejanja socialne varnosti (Novak, Cvetko, 2005, str. 44).

13.3 KONVENCIJA ŠT. 88 O ORGANIZACIJI SLUŽBE ZAPOSLOVANJA

Konvencija je bila sprejeta 9. julija 1948 na 31. zasedanju Mednarodne konference dela v San Franciscu, veljati pa je začela dve leti kasneje (10. avgusta 1950). Slovenija jo je v svoj pravni red prevzela z nasledstvom in brez omejitve.

Cilj tega mednarodnega standarda je brezplačna javna služba za zaposlovanje. V skladu s konvencijo je temeljna naloga države, da organizira in vzdržuje javno in brezplačno službo zaposlovanja, ki ji je zaupana naloga zagotavljati najboljšo možno organizacijo trga dela kot integralnega dela nacionalnega programa in ohranjati polno zaposlenost (Novak et al., 2006, str. 165).

Javna služba zaposlovanja je organizirana v okviru nacionalnega sistema zavodov za zaposlovanje, ki so pod nadzorom nacionalne oblasti (2. člen konvencije). Bistveni značilnosti tako organizirane službe zaposlovanja sta brezplačnost in javnost (Novak et al., 2006, str. 165).

Med prvimi standardi MOD je bil prav državni zaposlovalni monopol temeljno načelo, po katerem je organizirana javna služba za zaposlovanje. Polna zaposlenost je temeljni cilj te politike in v javnem interesu je, da se posredovanje zaposlitev ureja in izvaja tako, da bo eden od temeljnih ciljev tudi najnižja možna stopnja brezposelnosti. Nedvomno gre za dejavnost, ki je nujno potrebna za obstoj in razvoj družbe. Le izvrševanje dejavnosti po v mednarodnem pravu uveljavljenih načelih zagotavlja doseganje ciljev aktivne politike zaposlovanja s cilji, kot so: polna zaposlenost, gospodarska rast in razvoj, dvig življenjskega standarda, zadovoljitev potreb po delovni sili in rešitev problemov nezaposlenosti, ki stremi za tem, da bo delo za vse, ki so na voljo in iščejo delo, ter da bo imel vsak, brez diskriminacije, prosto izbiro zaposlitve (Novak et al., 2006, str. 166).

Javna služba zaposlovanja mora v skladu s standardi MOD poslovati po načelih:

- javnosti in brezplačnosti,
- organiziranosti v okviru nacionalnega sistema pod nadzorom nacionalne oblasti z mrežo lokalnih in regionalnih uradov s specializiranimi enotami za težje zaposeljive iskalce zaposlitve,
- sodelovanja predstavnikov delavcev in delodajalcev pri organiziranju in delovanju službe,
- neodvisnosti in strokovnosti osebja službe, ki naj ima v skladu z notranjo zakonodajo posebne garancije, kot to velja za javne uslužbenke,
- dostopnosti službe za vse kategorije delavcev in delodajalcev.

Da bi se posredovanje zaposlitev izkazalo za čimbolj učinkovito, je treba po potrebi sprejeti ukrepe, ki bi v okviru različnih zavodov olajšali specializacijo po poklicih, dejavnosti ter zadovoljevanje posebnih potreb težje zaposljivih iskalcev zaposlitve, posebno invalidom. Konvencija posebej poudarja tudi nujnost posebnih ukrepov za mladoletnike (Novak et al., 2006, str. 168).

14 TEMELJNA NAČELA SOCIALNE VARNOSTI

Socialna varnost je razvejan sistem, ki je pravno razdelan z vrsto različnih pravnih aktov od ustavnih določil do raznih zakonov. Zato se za lažje razumevanje in razlago sistema poslužujemo raznih temeljnih načel, od katerih so nekatera splošna, druga pa (lahko tudi enaka) predpisana v posameznih zakonih (Cvetko et al., 2009, str. 41).

Temeljna načela so oblikovana tako, da upoštevajo ustavne temelje in druge sorazmerno abstraktne pravne norme, ki so običajno urejene v uvodnih določilih zakonskih in drugih predpisov. Na področju socialne varnosti ta značilnost pravnih načel ni tako izrazita, ker prihaja na sorazmernem mladem področju pravne ureditve socialne varnosti v sodobnih državah do razvojnih sprememb, ki so posledica političnih, gospodarskih in družbenih sprememb konkretne sodobne družbe. Zato so načela socialne varnosti bolj dinamična kategorija kot načela drugih pravnih področij. Zaradi hitrega razvoja pravnega sistema na tem področju sta s tem zmanjšani trajnosti in trdnost načel, kar otežuje tudi njihovo morebitno razvrstitev in doktrinarno poenotenje.

Oblike različnih davščin, s katerimi se napajajo skladi socialnih zavarovanj, so odvisne zlasti od dohodkov in premoženjskih možnosti posameznika. Uživanje pravic, s katerimi se zagotavljajo upravičencem koristne dobrine, pa ni v celoti odvisno od prispevkov posameznika. Odvisno je zlasti od njegovih dejanskih potreb, ki se ugotavljajo po kriterijih, ki jih določajo predpisi (Vodovnik, 2003, str. 157).

Med najpomembnejša temeljna načela pri nas štejemo:

- načelo enotnosti,
- načelo univerzalnosti,
- načelo obveznosti,
- načelo vzajemnosti in solidarnosti,
- načelo delitve po delu,
- načelo nezastarljivosti in neodtujljivosti,
- načelo spoštovanja pridobljenih pravic,
- načelo varstva pravic,
- načelo zakonitosti in
- načelo pluralizma institucij.

Nekateri tuji teoretiki dodajajo k naštetim še načelo integralnosti oz. zadostnosti (vpeljana proporcionalnost med vplačili uporabnika ter dajatvami), načelo subsidiarnosti (socialna varnost naj pokrije le razliko med finančnimi zmožnostmi posameznika ter dejanskimi stroški za dajatev), načelo takojšnjih dajatev (inmediatez – da je sistem res učinkovit, je potrebno dajatev zagotoviti čimprej oz. takoj), načelo učinkovitosti, načelo enotnosti (pri obravnavi različnih subjektov v sistemu socialne varnosti), načelo pluralizma institucij ter načelo trajnosti (glede dolgoročnih dajatev, kot so to npr. pokojninske dajatev) (Novak, Cvetko, 2005, str. 35).

14.1 ANKETA O NAČELIH SOCIALNE VARNOSTI

Anketa, opravljena za namene diplomskega dela, je bila sestavljena na podlagi načel socialne varnosti in zajema naslednja načela: načelo enotnosti, univerzalnosti, obveznosti, vzajemnosti in solidarnosti, delitve po delu, pluralizma institucij, spoštovanja pridobljenih pravic in varstva pravic iz socialne varnosti.

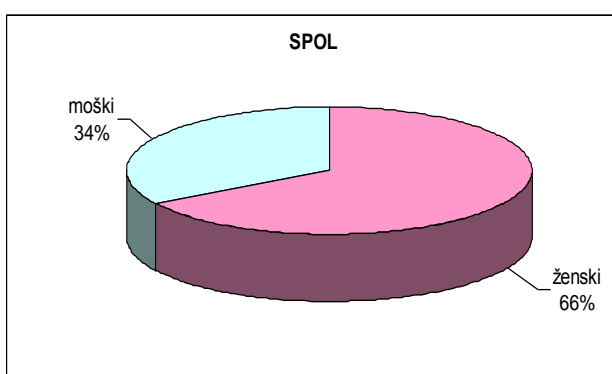
Vprašalnik je bil anonimen, udeležence pa sem v procesu obdelave podatkov razdelila po spolu in vrsti zaposlitve. Rešilo ga je okoli 300 ljudi, od tega sem obdelala 200 vprašalnikov. Večino anket so rešili zaposleni v različnih podjetjih v okolici Jesenic ter manjše število študentov in upokojevcев.

Vprašalnik je rešilo 66 % (133) žensk in 34 % (67) moških, večinoma zaposlenih za nedoločen čas 59 % (118), 17 % (34) upokojevcев in 11 % (22) študentov. Med ostalimi reševalci so bili tudi zaposleni za določen čas 7 % (15), zaposleni preko družb za zaposlovanje 3 % (6), najmanj pa je bilo samozaposlenih 1 % (2), oseb brez zaposlitve 1 % (2) in tistih, ki opravljajo projektno delo 1 % (1).

Rezultati ankete so prinesli nekaj presenetljivih odgovorov, povezanih s plačevanjem prispevkov za socialno varnost in sorazmerno dobro poznavanje ljudi o obsegu socialnih pravic.

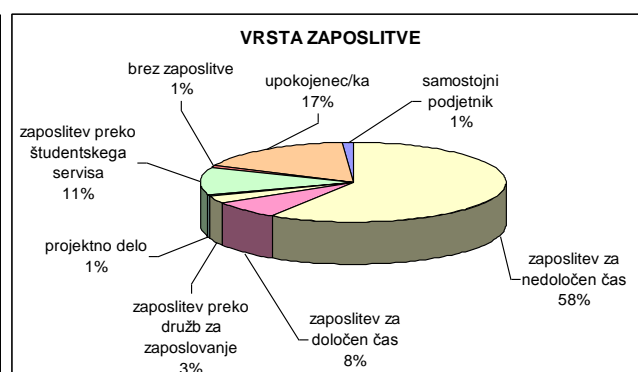
Dobljeni rezultati bodo predstavljeni pod predstavitvijo posameznih načel socialne varnosti.

Graf 1: Razvrstitev anketirancev po spolu

Vir: lastni

Graf 2: Razvrstitev anketirancev po vrstah zaposlitve

Vir: lastni

14.2 NAČELO ENOTNOSTI SOCIALNE VARNOSTI

V 14. členu Ustave je zapisano, da so v Sloveniji vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj ali katerokoli drugo osebno okoliščino. Pred zakonom smo vsi enaki.

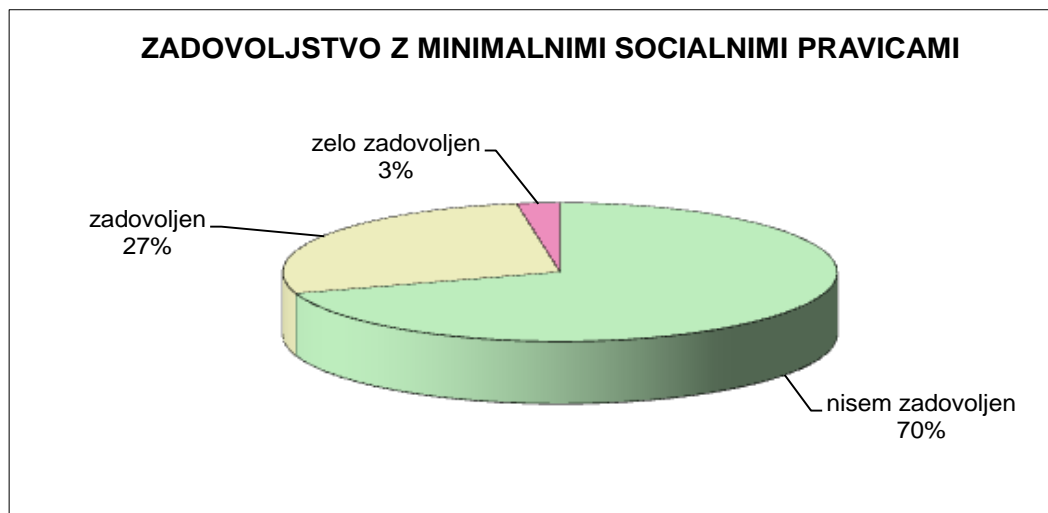
Načelo enotnosti socialne varnosti je vrednostno izhodišče razvijanja enovitega sistema skrbi za socialni položaj posameznika. Podskladi sistema socialne varnosti (socialna zavarovanja in socialno varstvo) so medsebojno usklajeni in organizacijsko povezani, kar naj bi zagotavljalo kar največjo mogočo učinkovitost sistema. Enotnost sistema socialne varnosti ima temelje v Ustavi RS, ki državi nalaga dolžnost organiziranja elementov sistema socialne varnosti, tako da se ob tem uveljavi ustavno načelo socialne države. Nosilci sistema socialne varnosti so različni subjekti s svojimi posebnimi interesi, zato Ustava nalaga državi dolžnost, da zagotovi vsakomur minimalne socialne pravice ter da organizira javno službo, ki skrbi za njihovo zagotavljanje (Vodovnik, 2003, str. 158).

Javno službo in njene naloge opisuje Zakon o socialnem varstvu v 42. členu, ki obsega socialno preventivo, prvo socialno pomoč, osebno pomoč, pomoč družini za dom in na domu, institucionalno varstvo in vodenje in varstvo ter zaposlitev pod posebnimi pogoji. Merila, po katerih se določa obseg javne službe, določa socialno varstveni program.

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika (SSKJ) je pod besedo enoten zapisana, naslednja razlaga: skupen za več stvari, za kako celoto.

Glede na to, da so minimalne socialne pravice zagotovljene vsakomur, me je v anketi zanimalo, kako so anketiranci zadovoljni z njimi in če niso, zakaj ne. Od 200 anketirancev je 5 oseb (3 %) zelo zadovoljnih, ker imajo zagotovljeno zdravstveno zavarovanje, 55 oseb (27 %) oseb je zadovoljnih, saj gre le za minimalne pravice in od njih se ne pričakujejo več, kot obsegajo; ker nekateri lahko uveljavljajo manjše plačilo vrtca za drugega otroka; ker je v podjetju poskrbljeno za delavce in ker zagotavljajo tisto, kar ljudje potrebujejo. Kar 140 oseb (70 %) pa z minimalnimi socialnimi pravicami ni zadovoljnih, in sicer zato, ker so plače prenizke, čakalne vrste v zdravstvu še vedno predolge, recepti predragi, delovna doba predolga, pokojnine in plače prenizke za preživetje, prevelike družbene razlike in ker plačujejo previsok prispevek v primerjavi z obsegom pravic.

Graf 3: Zadovoljstvo z minimalnimi socialnimi pravicami

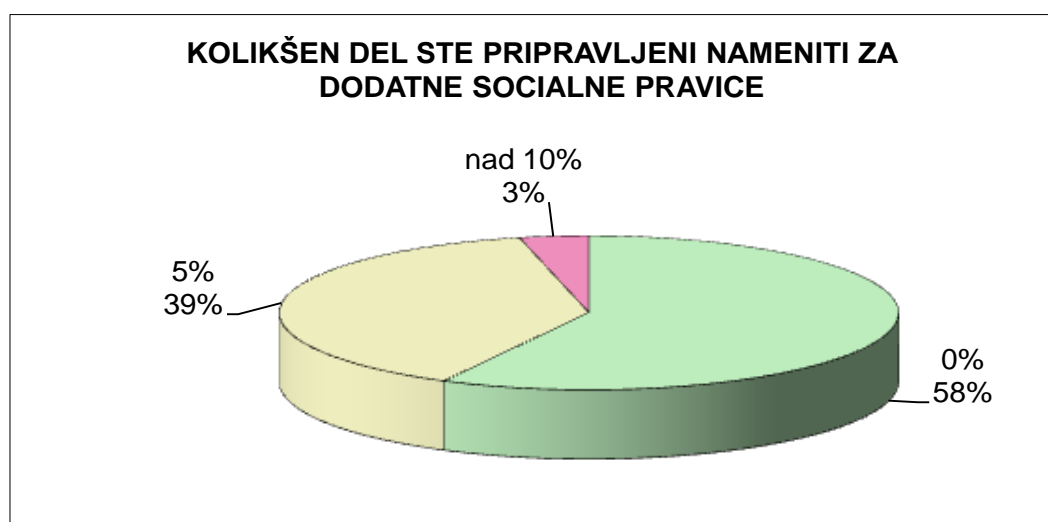

Vir: lastni

Rezultati kažejo, da velika večina vprašanih v zgornjem vprašanju ni zadovoljna z minimalnimi socialnimi pravicami. Kaj pa so pripravljeni narediti, da bi bili bolj zadovoljni?

Na vprašanje »Kolikšen del plače/pokojnine ste pripravljeni nameniti za dodatne socialne pravice?« je 58 % (112) oseb odgovorilo, da niso pripravljeni prispevati niti odstotka za povečanje socialnih pravic. 39 % (75) oseb bi za dodatne socialne pravice namenilo 5 % svoje plače oz. pokojnine, zelo malo pa je tistih, ki bi prispevali 10 % za dodatne in bolj obsežne socialne pravice 3 % (7).

Graf 4: Delež za dodatne socialne pravice

Vir: lastni

14.3 NAČELO UNIVERZALNOSTI

Besedna zveza univerzalno načelo je v SSKJ opisana kot načelo, ki poudarja pomen celote, splošnega pred posameznim, posebnim.

To načelo je zajeto v vrsti mednarodnih aktov: tako že Splošna deklaracija o človekovih pravicah OZN, Ameriška deklaracija o pravicah človeka ter akti MOD v svojih besedilih vsebujejo določila, ki se nanašajo na univerzalnost. Že filadelfijska deklaracija iz leta 1944 določa, da je »univerzalnost glede uporabe temelj modernega koncepta socialne varnosti« (Novak, Cvetko, 2005, str.).

Posamezni podsistemi socialne varnosti zajemajo le omejen krog udeležencev v socialnih razmerjih, ki so značilna za ta podsystem. Omejena so tudi socialna tveganja, ki jih odpravljajo omejeni podsistemi. Omejitve, ki so legitimne in razumljive za posamezna področja socialne varnosti, pa niso sprejemljive za celovit sistem socialne varnosti kot tak. Zasnova socialne varnosti namreč temelji na ideji razvijanja popolne, splošne (univerzalne) skrbi za posameznika (Vodovnik, 2003, str. 159).

Sistem socialne varnosti je zasnovan tako, da v okviru svojih podsistemov poskuša zajeti čim več oseb, ki jih doletijo socialni primeri (generalizacija). To je značilno zlasti za socialno varstvo, zdravstveno varstvo, pokojninsko in invalidsko zavarovanje ter družinska razmerja, manj pa je značilno za dodatna prostovoljna socialna zavarovanja in zavarovanja za primer brezposelnosti (Vodovnik, 2003, str. 159).

Načelo popolnosti, splošnosti oziroma univerzalnosti se pri pravnem urejanju socialnih pravic kaže v tem, da se socialne pravice postopoma širijo. Čeprav se socialne pravice s časom spreminjajo, nekatere se opuščajo ali ožijo, druge pa širijo oziroma pojavljajo na novo, je splošna smer v sodobni družbi postopna širitev pravic iz socialne varnosti. Področje socialne varnosti se širi običajno tako, da predpisi postopoma širijo krog upravičencev do dajatev in storitev, širi pa se tudi krog teh dajatev in storitev (Vodovnik, 2003, str. 159).

Načelo univerzalnosti zajema že skoraj vse prebivalstvo v zdravstveno varnost, ki jo uvajamo kot tako imenovano obvezno zdravstveno varstvo. Sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja že z zakonom vključuje v zavarovanje delavcev, oseb, ki opravljajo samostojno poklicno dejavnost, kmete kooperante; v Sloveniji smo uvedli tudi starostno zavarovanje kmetov. Na področju družinskih bremen izgrajujemo sistem otroškega varstva, za primer brezposelnosti uvajamo sistem varnosti zaposlitve in varnosti dohodka ter sistem socialne varnosti za primer brezposelnosti; tu je socialno zavarovanje kombinirano s socialno pomočjo (Novak, Cvetko, 2005, str. 36).

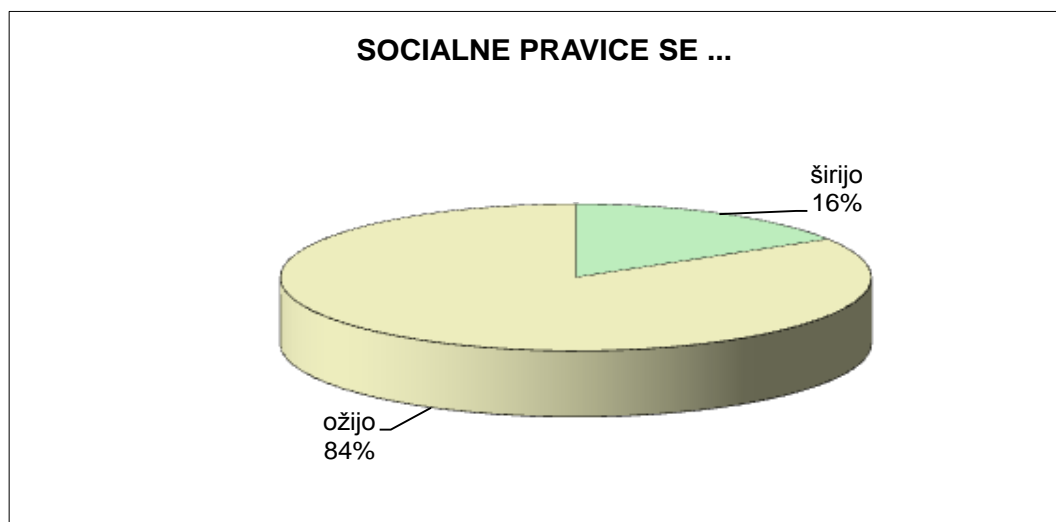

Z razširjanjem načela univerzalnosti se približujemo popolnosti socialne varnosti, ko naj bi bil vsakdo zavarovan od rojstva do smrti za vse rizike. Res pa je, da je realizacija tega načela v veliki meri odvisna od ekonomskih faktorjev, pa tudi demografska struktura prebivalstva (ki se spreminja oz. stara tako v Sloveniji kakor v drugih razvitih državah) realizacijo tega načela otežuje. Če mora namreč vedno manj mladih zaposlenih plačevati vedno več za naraščajoče število starejših, je v sistemih, kjer celotno prebivalstvo še ni zajeto v posamezne veje socialne varnosti, vanje težko vključiti še nove kategorije prebivalstva (kar seveda zahteva dodatna finančna sredstva) (Novak, Cvetko, 2005, str. 36).

S postopno širitvijo pravic socialne varnosti se anketiranci ne strinjajo, saj so na vprašanje, ali se socialne pravice širijo ali ožijo prepričljivo odgovorili, da se pravice ožijo 84 % (144). Pogrešajo predvsem pravice, kot so »brezplačno« šolstvo, »brezplačno« zdravstvo, poleg tega menijo, da se ožijo tudi pravice delavcev (bonificirana delovna doba, zmanjšanje dopusta, regres pri invalidih se nižajo), cene vrtecev so previsoke, prav tako imamo predolga delovno dobo ipd..

16 % (28) oseb pa meni, da se socialne pravice širijo, saj se vedno pokaže nekaj novega, na primer brezplačna malica v srednjih šolah in brezplačen vrtec za drugega otroka.

Graf 5: Socialne pravice se ...

Vir: lastni

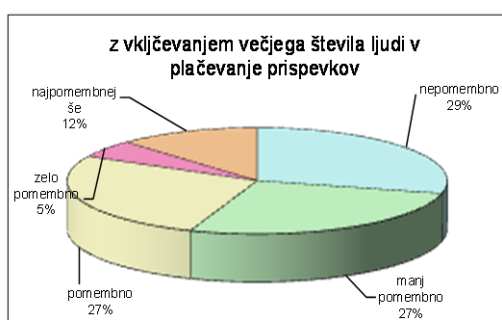
Če morajo zaposleni plačevati vedno več zaradi povečanega števila starejših in za nove širitve socialne varnosti potrebujemo več finančnih sredstev, me je v anketi zanimalo, kako bi anketiranci zagotovili več finančnih sredstev. Ali bi to rešili z večjim

številom ljudi, ki bi plačevali prispevke, s povišanjem odstotka za plačevanje prispevkov, uvedbo davka na socialno varnost ali bi pustili tako kot je?

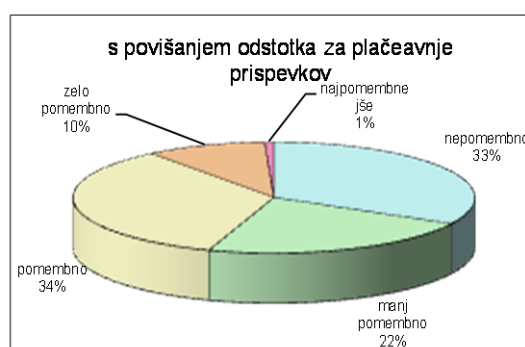
Vključevanje večjega števila ljudi v plačevanje prispevkov se zdi nepomembno 29 % (43) anketirancem, nepomembni uvedbi se 48 % (62) zdi tudi uvedba davka na socialno varnost in 32 % (45) obstoječa situacija. Za 34 % (46) anketirancev je med pomembnimi uvedbami povišanje odstotka za plačevanje prispevkov.

Očitno trenutna situacija vseeno ni tako slaba, saj bi med najpomembnejšimi uvedbami za povišanje finančnih sredstev 15 % (21) anketirancev pustilo situacijo tako, kot je. Med vsemi odgovori pa se jim uvedba davka na socialno varnost zdi najmanj pomembna – zanjo je bil le 1% (1) anketiranih.

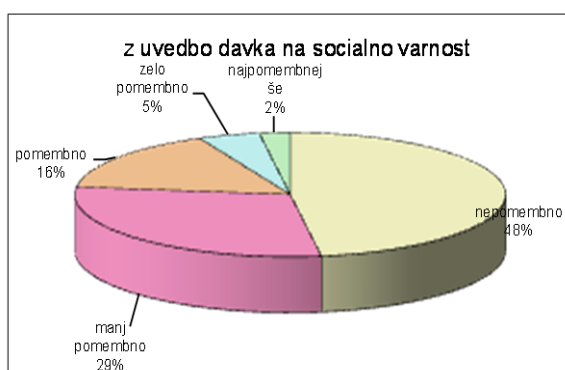
Graf 6: Zagotovitev finančnih sredstev

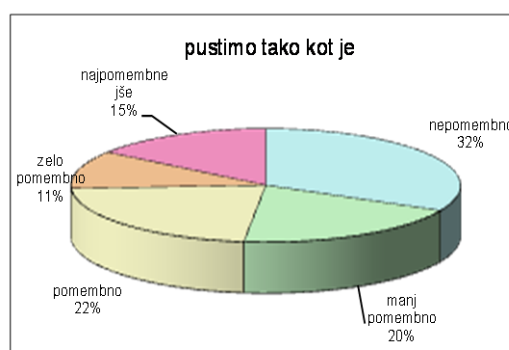
Vir: lastni

Vir: lastni

Vir: lastni

Vir: lastni

Ena od pomembnih prednosti slovenske ureditve je, da v socialna zavarovanja vključuje širok krog posameznih skupin oseb. Tako so v vse veje socialnega zavarovanja vključeni vsi delavci, tudi tisti, ki opravljajo delo na podlagi pogodbe o zaposlitvi za določen čas ali za čas, krajši od polnega. V socialna zavarovanja so obvezno ali prostovoljno (v zavarovanju za brezposelnost) vključene tudi samozaposlene osebe (Strban, 2006, str. 334).

14.4 NAČELO OBVEZNOSTI

Načelo obveznosti socialne varnosti pomeni, da je socialna varnost obvezna za vse tiste, za katere je katera koli dajatev iz socialne varnosti uvedena z zakonom. Članstvo je statusno, ne pa pogodbeno in ni vezano na soglasje uporabnika. V Sloveniji je načelo obveznosti socialne varnosti tako v celoti izvedeno za vse vrste uporabnikov socialne varnosti (Novak, Cvetko, 2005, str. 37).

Obveznost v sistemu socialne varnosti je temeljno načelo v vseh državah, ki socialno varnost opredeljujejo tudi na temelju načela solidarnosti. Če posamezniki ne bi bili prisiljeni se vključiti v nek sistem socialne varnosti ter tako tudi ne bi bilo treba, da bi vplačevali prispevke, socialna varnost ne bi mogla delovati oziroma bi delovala zelo pomanjkljivo. Ta oblika obveznosti je nasprotje individualizmu. Kot se pogosto opredeljuje, ta oblika solidarnosti ne temelji niti na etiki niti na morali, ampak je preprosto ekonomska nujnost. Venturi navaja, da je obveznost temelj socialne varnosti, kajti v nasprotnem primeru o socialni varnosti sploh ni mogoče govoriti (Novak, Cvetko, 2005, str. 37).

Načelo obveznosti se odraža v predpisih, v fazi vključitve posameznika v sistem ter v prispevkih: brez načela obveznosti socialna varnost ne bi imela niti ogrodja niti temeljev (Novak, Cvetko, 2005, str. 37).

Ali bi zaposleni plačevali prispevke, če to ne bi bilo obvezno?

Anketiranci so pri tem vprašanju zelo neenotni, saj bi jih 49 % (98) kljub neobveznemu plačevanju plačevalo prispevke za socialno varnost, 51 % (102) pa prispevkov ne bi plačevalo in bi za pokojnino raje varčevali prek banke ali raznih zavarovanj.

Graf 7: Obveznost plačevanja prispevkov

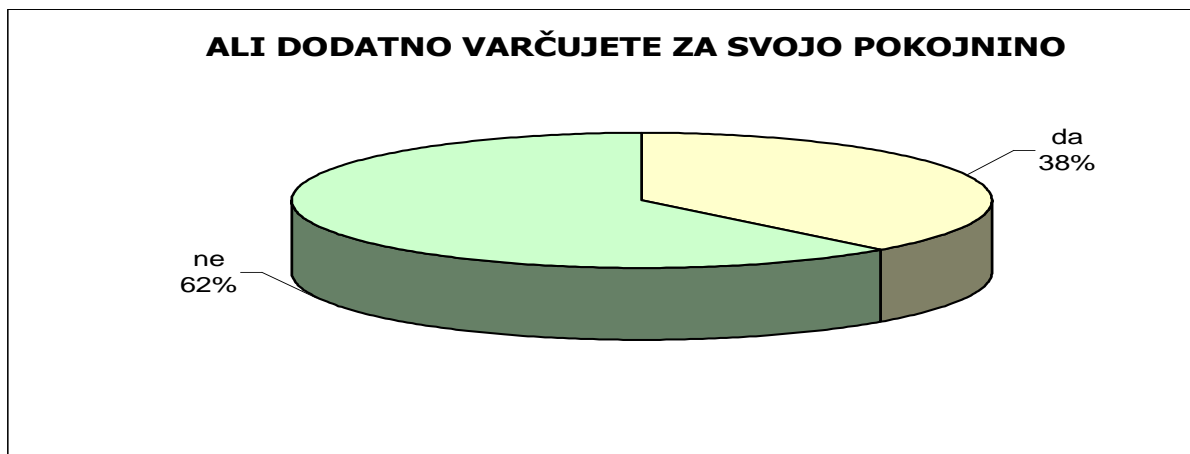
Vir: lastni

Glede na to, da pokojnina ni več tako zanesljiva za aktivno prebivalstvo in se niža, bo potrebno zanjo deloma poskrbeti z lastnim varčevanjem že med svojo delovno dobo.

Ali anketiranci varčujejo za svojo pokojnino?

38 % (63) anketirancev varčuje za svojo pokojnino, 62 % (103) pa se zanaša na državo in dodatno ne varčuje za svojo pokojnino ali pa ob nizkih dohodkih niso sposobni dodatno varčevati.

Graf 8: Dodatno pokojninsko varčevanje

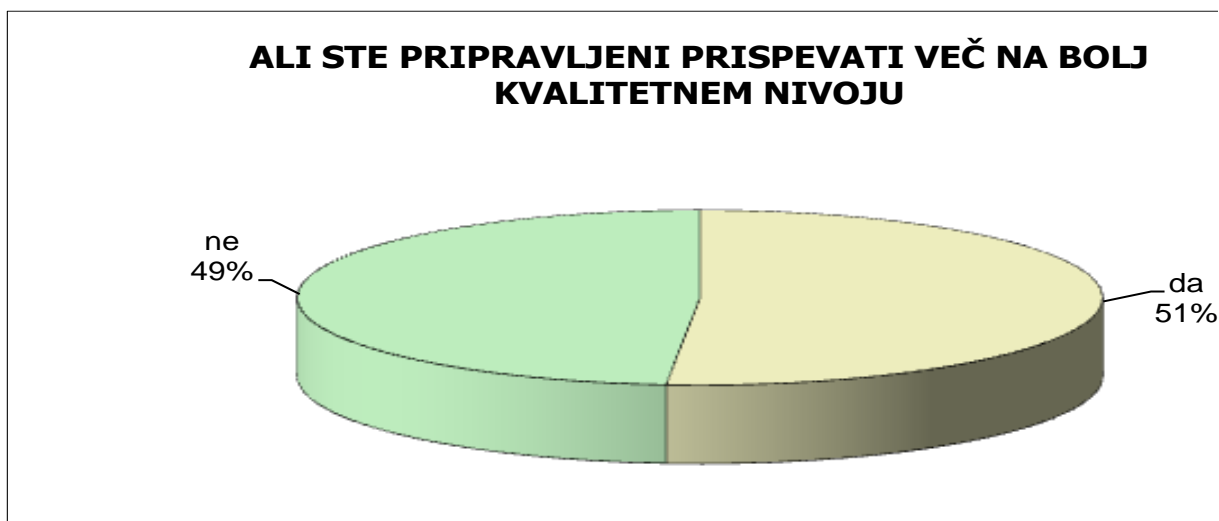
Vir: lastni

Ali ste zadovoljni z nudenimi socialnimi pravicami?

Bi plačali več za storitev na bolj kvalitetnem nivoju?

Ravnotako odgovori niso prepričljivi, 51 % (77) anketirancev bi plačalo več za boljšo kakovost, 49 % (73) pa ni pripravljenih plačati več za storitev na bolj kvalitetnem nivoju (mogoče so z nudenim zadovoljni ali pa se jim to ne zdi potrebno: mogoče ne zmorejo).

Graf 9: Boljša kvaliteta za več denarja

Vir: lastni

14.5 NAČELO VZAJEMNOSTI IN SOLIDARNOSTI

Načelo vzajemnosti in solidarnosti v sistemu socialne varnosti označuje naravo razmerij med udeleženci socialnih razmerij v zvezi z zagotavljanjem sredstev za delovanje sistema ter uživanjem pravic. Vzajemnost in solidarnost imata legitimne temelje v 2. členu Ustave Republike Slovenije, torej v opredelitvi, da je Slovenija socialna država (Vodovnik, 2003, str. 158).

Martinez opredeljuje solidarnost samo po sebi kot teološko vrlino, sociološko dejstvo, politično načelo, temelj prava socialne varnosti, kot temeljno idejo teorije varstva in socialnega zavarovanja (Novak, Cvetko, 2005, str. 36).

Sama besedna zveza načelo vzajemnosti po Slovarju slovenskega knjižnega jezika pomeni načelo, po katerem priznava država drugi državi ali njenim državljanom določene pravice, ugodnosti s pogojem, da jih tudi druga država priznava njej oziroma njenim državljanom.

V primeru načela vzajemnosti socialnih pravic pa gre za uživanje pravic, s katerim se upravičencem zagotavljajo koristne dobrine.

Vsebina načela vzajemnosti je, da so prispevki posameznika za socialno varnost v obliki različnih davščin odvisni zlasti od njegovih dohodkov in premoženjskih možnosti, ki od prispevkov posameznika niso v celoti odvisni. Odvisno je zlasti od njegovih dejanskih potreb, ki se ugotavljajo po kriterijih, ki jih določajo predpisi. Zavarovalno načelo prevladuje pri uživanju nekaterih socialnih pravic iz obveznih socialnih zavarovanj (npr. starostna pokojnina), zlasti pa na tem načelu temeljijo prostovoljna dodatna zavarovanja. Socialno načelo je v okviru širšega načela vzajemnosti uveljavljeno tam, kjer uživanje pravic iz zavarovanja ni sorazmerno zavarovančevim prispevkom, temveč je sorazmerje bolj odvisno od njegovih potreb (na primer pravica do denarne pomoči v sistemu zavarovanja za primer brezposelnosti) (Vodovnik, 2003, str. 158).

To pomeni, da vsak prispeva v skladu s svojimi zmožnostmi, pravice pa uživa v skladu s potrebami.

Načelo solidarnosti se je najprej oblikovalo v okviru določenih poklicev, kasneje se je širilo po teritorialnem načelu, končni cilj pa je nacionalna solidarnost. To načelo v celoti pride v poštev pri vseh naturalnih dajatvah v socialni varnosti (zlasti v okviru zdravstvenega zavarovanja), ne pa pri denarnih dajatvah (vsaj večini), kjer pride do izraza načelo delitve po delu (Novak, Cvetko, 2005, str. 36).

Načelo solidarnosti po Slovarju slovenskega knjižnega jezika pomeni načelo, ki temelji na soodvisnosti posameznika od skupnosti in skupnosti od posameznika, gre za pomoč, sodelovanje.

Temelj socialne varnosti je človeška solidarnost: ljudje ne živimo kot izolirana bitja, neodvisna drug od drugega, ampak v organski povezavi, kjer je vsak odvisen od drugega. Solidarnost (nekateri avtorji uporabljajo pojem solidarizem) je permanenten cilj svobodne in privlačne družbe, ki odvrne človeka od njegove izoliranosti, od notranje samote, ga poveže z drugimi ljudmi in poveča njegovo željo po združevanju. Pri tej zmožnosti izpolniti v nas to, kar je naravno pogojeno, ustvari vrsto različnih socialnih povezav (Novak, Cvetko, 2005, str. 36).

Solidarnost s stališča socialne varnosti pomeni, da želimo pomagati invalidom in manj sposobnim, da bi pridobili delo, starejšim in otrokom, zlasti vsem tistim kategorijam in posameznikom, ki ne po svoji krivdi ne morejo v celoti ali v zadostni meri sami poskrbeti zase oziroma za svoje najbližje (Novak, Cvetko, 2005, str. 36).

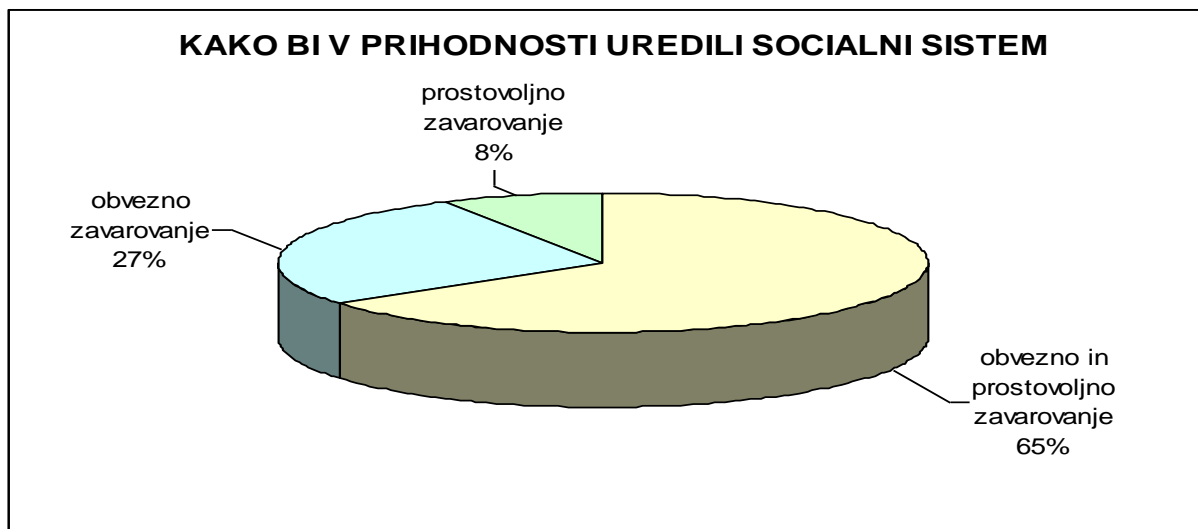
Torej gre za načelo, po katerem je vsakomur priznana pravica, da se mu iz javnih sredstev zagotavljajo najnujnejše življenjske dobrine, če iz objektivnih razlogov ne more sam ustrezno sodelovati pri zagotavljanju sredstev za socialno varnost s plačevanjem ustreznih davščin (Vodovnik, 2003, str. 158).

Po statistikah Statističnega urada Republike Slovenije je v Sloveniji dobra četrtnina žensk upokojenk. V letu 2009 so upokojenci v celotnem številu prebivalcev Slovenije predstavljali 27 %. V strukturi upokojencev so leta 2009 invalidski upokojenci predstavljali 16,4 %, starostni upokojenci 63,3 %, družinski ter vdovski upokojenci 16,4 %, vsi drugi (vojaški, prejemniki akontacij pokojnin, kmečkih, državni) pa 3,9 %. Med prejemniki starostnih pokojnin je bilo 53,7 % žensk, med prejemniki invalidskih pokojnin 40,0 % žensk, med prejemniki družinskih in vdovskih pokojnin 90,0 % žensk in med prejemniki vseh drugih vrst pokojnin 84,1 % žensk.

Načelo vzajemnosti in solidarnosti brez prispevkov posameznika ne bi bilo mogoče, saj ne bi imeli vzajemnosti in brez nje ne moremo biti solidarni. In na podlagi vzajemnosti in solidarnosti me je v anketi zanimalo, kako bi ljudje v prihodnosti uredili socialni sistem? Še vedno kot obvezno in prostovoljno zavarovanje ali kot samo obvezno ali samo prostovoljno zavarovanje.

Velika večina je zadovoljna s trenutnim socialnim sistemom, saj bi 65 % (128) anketiranih ravno tako uredilo obvezno in prostovoljno zavarovanje, nekateri 27 % (53) bi uvedli samo obvezno zavarovanje, manjši odstotek pa je tistih, ki bi uvedli samo prostovoljno zavarovanje - 8 % (16).

Graf 10: Ureditev socialnega sistema v prihodnosti

Vir: lastni

Sistem pokojninskega varstva starejših oseb je v evropskih državah politično, ekonomsko in socialno vedno bolj aktualen in je predmet bolj ali manj velikih sprememb oziroma reform. V evropskih državah se povečuje delež starejših prebivalcev in vzporedno z rastjo povprečne pričakovane življenjske dobe se podaljšuje čas uživanja pokojnin. Na staranje prebivalstva vplivajo zlasti večanje blaginje za vse prebivalce, dosežki medicinske znanosti in splošna obveščenenost o zdravem načinu življenja. Med vsemi osebami, ki v določenem obdobju ne ustvarjajo dohodkov in dobivajo dajatve iz sistemov socialne varnosti, tvorijo starejše osebe tudi v Sloveniji po številu največjo skupino in so najpomembnejša skupina po deležu sredstev socialne varnosti, ki so porabljeni za dajatve in storitve za te osebe (Bubnov-Škoberne, 2009, str. 571).

Evropska unija ima približno 376 milijonov prebivalcev. Svoj vrh prebivalcev naj bi dosegla do leta 2022. Ekonomski in socialni vpliv staranja prebivalstva naj bi bilo najbolj izrazito v naslednjem desetletju, zaradi nižje stopnje rodnosti v preteklosti (Evropska skupnost, 2001, str. 21).

Slovenija se, podobno kot razvite države, sooča s konstantnim višanjem povprečne starosti prebivalstva. V začetku petdesetih let je znašala povprečna starost prebivalstva Slovenije približno 30 let, konec leta 2004 pa 40,3 leta. Koeficient starostne odvisnosti starih in mladih je bil leta 2004 v Sloveniji 42, kar pomeni, da je bilo 42 mlajših od 15 let starih 65 let ali več odvisnih od 100 delovno sposobnih prebivalcev.

Slovenija lahko v prihodnjih 50 letih zaradi zmanjšanja števila mladih in žensk v rodni dobi ter nizke stopnje rodnosti pričakuje pospešeno staranje prebivalstva. Po osnovni varianti Eurostatovih projekcij prebivalstva naj bi se do leta 2050 število prebivalstva v državi zmanjšalo za okoli 5 %. Dobra tretjina (31,1 %) prebivalstva naj bi bila stara 65 let ali več, medtem ko naj bi bil delež mlajših od 15 let manjši od 13 %.

Staranje prebivalstva Slovenije predstavlja enega največjih ekonomskih in socialnih izzivov prihodnosti, predvsem kot velik pritisk na javne finance ter tveganje zmanjševanja rasti življenjskega standarda zaradi možnosti zmanjševanja gospodarske rasti in produktivnosti.

14.6 NAČELO DELITVE PO DELU

V sistemu socialne varnosti se nekatere dajatve v celoti pojmujejo kot ekonomska kategorija ter so kot take odvisne od prispevka uporabnika v sklade. Pri višini dajatev zasledimo socialni moment, še posebej pri zagotovitvi socialnega minimuma; dajatve se dajejo iz socialne varnosti tudi glede na potrebe posameznika, brez protivrednosti, na račun celotne družbe (Novak, Cvetko, 2005, str.38).

Socialna varnost je zelo draga; zato je zelo pomembno, kolikšen del nacionalnega dohodka lahko gre za dajatve iz socialne varnosti. Stopnja priznanih socialnih primerov je odvisna predvsem od ekonomskega, tehničnega in socialnega razvoja posamezne države (Novak, Cvetko, 2005, str. 38).

Socialni sistem je v zadnjih letih pod velikim pritiskom, vključno z demografskimi spremembami, socialnimi transferji, ekonomskimi težavami in fiskalnimi pritiski (Dalmer, 2001, str. 303).

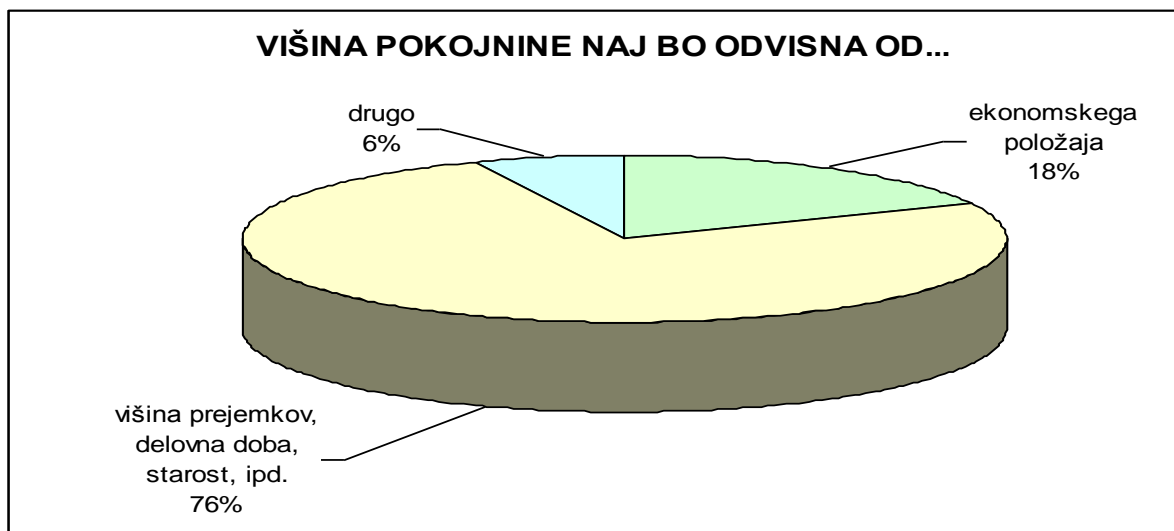
Načelo delitve po delu se z ustavnimi določili na področju vseh vej socialne varnosti omejuje z načeli vzajemnosti in solidarnosti, kar prihaja do izraza na področju pokojninskega in invalidskega zavarovanja, kjer gre za dolgoročne denarne dajatve. V preteklosti so bile dajatve s posameznih področji socialne varnosti odvisne predvsem od plače zavarovanca, to je od njegovih vlaganj v ustrezne sklade posameznih vej socialne varnosti, pri pokojninskem in invalidskem zavarovanju pa še od pokojninske dobe. Pozornost delavca je bila usmerjena na višino plače, od česar je bil odvisen tudi njegov položaj v starosti. Logično pa bi bilo, da je ekonomski položaj človeka v starosti odvisen od ekonomskega položaja družbe kot celote. S tem je pokojnina skladna z bodočim standardom, pri čemer ne prihaja do večjih razlik v višini pokojnin in do neupravičenih razlik v višini pokojnin nasploh niti po vrstah poklicev. Višina kratkoročnih denarnih dajatev (razen nadomestil) je še naprej odvisna predvsem od višine plače, višina dolgoročnih dajatev pa tudi od ekonomskega položaja družbe v celoti. Ob tem se morajo denarne dajatve toliko korigirati z načelom delitve po potrebah, da bodo zagotovile nek minimum preživljanja uporabnikom dajatev oziroma zagotovile nek ustrezen minimum dajatev, npr. minimalno pokojnino, minimalno nadomestilo za brezposelnost ali zadržanost od dela zaradi bolezni itd. (Novak, Cvetko, 2005, str. 38).

Višina anketirancev 76 % (142) bi višino pokojnine še vedno raje obračunavala po dejavnikih, kot so višina prejemkov, delovna doba, starost itd.. 18% (34) bi pokojnino raje obračunalo po ekonomskem položaju družbe kot celote in 6% (12) je izbralo odgovor drugo in vanj vpisalo, da bi se morala pokojnina obračunavati

odstotkovno npr. določen % od plače in da bi se moralo vse upoštevati (ekonomski položaj + višina prejemkov, delovna doba, starost) ali da bi morala biti minimalna pokojnina določena.

Graf 11: Obračun pokojnine

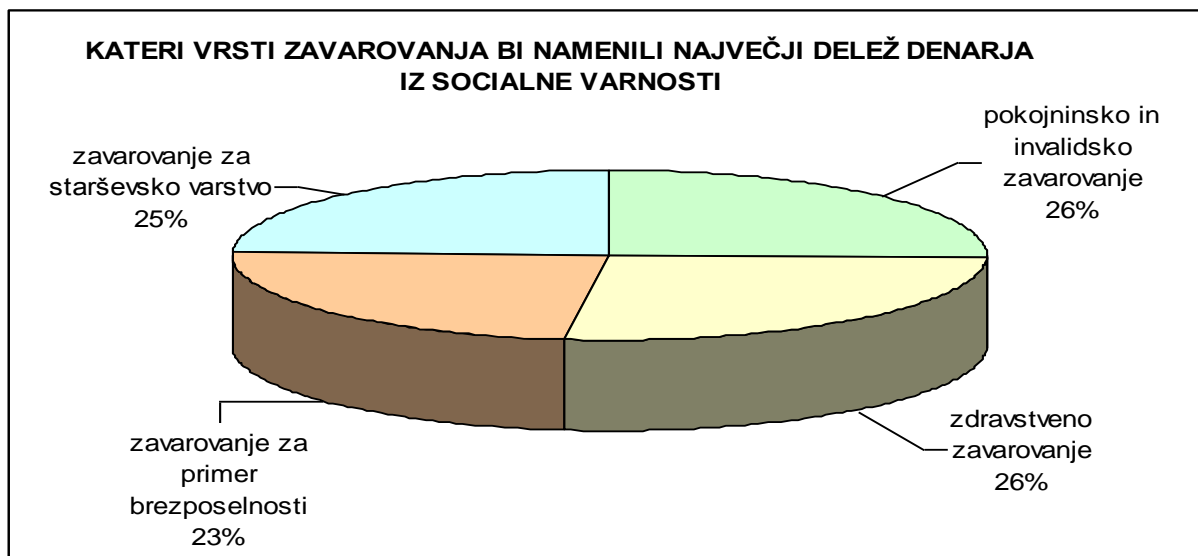
Vir: lastni

Vsebina načela delitve po delu je, da oseba, ki je v času aktivnega dela prejela višje prejemke (zaradi višje izobrazbe, delovnega mesta, osebnih rezultatov dela ...), tudi ob nastopu socialnega rizika, ki ima za posledico denarne dajatve (npr. starost, invalidnost, smrt hranilca družine, bolniško nadomestilo...), prejema višje denarne dajatve (Novak, Cvetko, 2005, str. 38).

V zvezi z načelom delitve po delu, me je v anketi zanimalo, kateri vrsti zavarovanja bi anketiranci namenili največji delež denarja iz socialne varnosti? Ali bi anketiranci večino denarja namenili za pokojninsko in invalidsko zavarovanje ali bi raje (v času gospodarske krize) večino denarja namenili za primer brezposelnosti ali bi glede na število poškodb denar namenili za zdravstveno zavarovanje ali zavarovanje za starševsko varstvo.

Konkretnega odgovora nisem dobila, saj bi anketiranci praktično vsaki veji zavarovanja namenili približno enako vsoto denarja. Prišlo je do zelo majhnih razlik, in sicer bi anketiranci največ denarja porabili za zdravstveno zavarovanje – 26 % (520) in enak odstotek za pokojninsko in invalidsko zavarovanje – 26 % (505), en odstotek manj 25 % (483) bi namenili zavarovanju za starševsko varstvo in najmanj 23 % (462) zavarovanju za primer brezposelnosti.

Graf 12: Razdelitev denarja med vrstami zavarovanj

Vir: lastni

14.7 NAČELO PLURALIZMA INSTITUCIJ

Široko področje socialne varnosti, njene zelo različne dajatve, posebne značilnosti ter svoboda, potrebna za udeležbo v kreiranju ter zavoju socialne varnosti, pogojujejo institucionalni pluralizem sistema socialne varnosti. Glavni namen je izogniti se možnemu gigantizmu enot z različnimi cilji (Novak, Cvetko, 2005, str.).

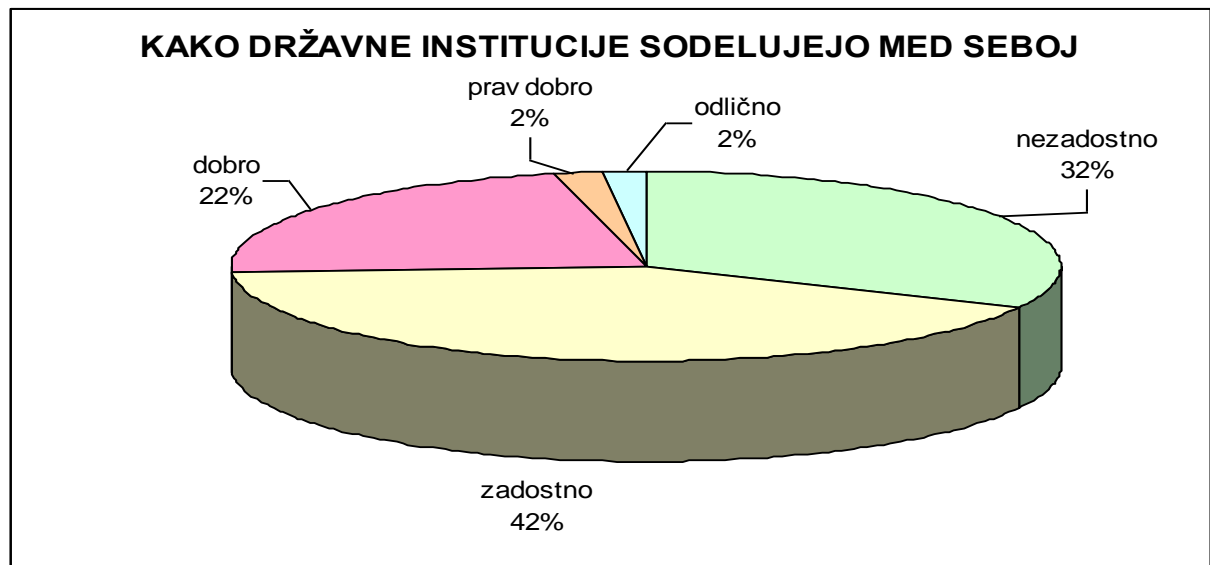
Tega načela pa ne smemo interpretirati, kot da bi šlo za več sistemov, ker bi bilo to v direktnem nasprotju z načelom enotnosti. Gre le za pluralizem institucij, ki v sistemu enotne socialne varnosti v posamezni državi opravljajo svoje delo na zaokroženem ožjem področju (npr. zdravstvo, pokojninsko-invalidsko zavarovanje itd.). Po dolgoletni praksi v vrsti tujih držav ter upoštevaje primerjalnopravne podatke, lahko trdimo, da popolna konkurenca ni priporočljiva, enako tudi ne druga skrajnost, to je izjemna razpršitev nosilcev zavarovanja (Novak, Cvetko, 2005, str. 39).

Institucije v sistemu socialne varnosti opravljajo svoje delo na nekem ožjem področju. Kako pa institucije sodelujejo med seboj na širšem področju?

Ali se povezujejo med seboj, kako dobro so povezane med seboj, imajo enako bazo podatkov za delo, imajo dostop do drugih podatkov, itd.

Anketiranci so ocenili sodelovanje med institucijami z ocenami od 1 (nezadostno) do 5 (odlično). 42 % (82) jih meni, da institucije sodelujejo med seboj za zadostno oceno, 32 % (63) jih meni, da institucije sodelujejo med seboj za nezadostno oceno, kar pomeni, da je 74 % anketirancev mnenja, da institucije zelo slabo sodelujejo med seboj. 22 % (44) je označilo dobro sodelovanje, 2 % (4) je označilo prav dobro sodelovanje in ravnotako 2 % (3), da je sodelovanje med institucijami odlično, kar pomeni, da je 26 % anketirancev meni, da institucije med seboj dobro sodelujejo, se povezujejo in dobro opravljajo svoje delo.

Graf 13: Povezovanje institucij

Vir: lastni

14.8 NAČELO NEZASTARLJIVOSTI IN NEODTULJIVOSTI

V pravu obstajajo različne razvrstitve pravic po različnih kriterijih. Z vidika ugotavljanja pravne narave socialnih pravic in njihovih značilnosti je pomembno upoštevati delitev pravic na osebne in premoženjske pravice. Za premoženjske je značilno, da so v pravnem prometu in da jih lahko upravičenec (titular) na primer odtuji ali obremeni. Če nosilci premoženjskih pravic ne uveljavljajo v predpisanih časovnih obdobjih, pravice zastarajo. Nasprotno pa velja za osebne pravice, med katere spadajo tudi socialne pravice. Osebne pravice ne zastarajo in niso v pravnem prometu. Tako na primer pravice do starostne pokojnine ne more uživati nihče drug kot zavezanec, ki izpolnjuje predpisane pogoje za uživanje te pravice (Vodovnik, 2003, str. 161).

Pravice iz socialne varnosti, ki jih zavarovanec oziroma upravičenec (npr. v primeru družinske in vdovske pokojnine) pridobi s tem, ko so ob nastopu socialnega rizika izpolnjeni z zakonom določeni pogoji na njegovi strani, ne zastarajo. Gre torej za pravico, ki jo upravičenec obdrži tudi v primeru, če jo v času izpolnitve pogojev ne uveljavlja oziroma če jo uveljavlja kasneje. Tako npr. lahko vdova, ki po pokojnem možu ni uveljavljala pravice do vdovske pokojnine po njegovi smrti (čeprav so bili izpolnjeni npr. vsi pogoji tako na strani umrlega moža kot na njeni strani), uveljavlja to pravico tudi čez več let (ko se npr. upokoji sama ter ugotovi, da bi bila vdovska pokojnina višja) (Novak, Cvetko, 2005, str.39).

Zastarajo lahko samo posamezna denarna izplačila, pravica pa ostane (Cvetko et al., 2009, str.42).

Načelo neodtujljivosti pa pomeni, da so pravice v socialni varnosti osebne pravice ter jih ni mogoče odtujiti ali prenesti na drugo osebo (Novak, Cvetko, 2005, str.39).

14.9 NAČELO SPOŠTOVANJA PRIDOBLENIH PRAVIC

Načelo spoštovanja pridobljenih pravic omejuje pravnodajalce pri pravnem urejanju socialnih pravic. Obstajata dva vidika omejitve pravnodajalcev, ki izvirata iz omenjenega načela. Pravodajalci ne morejo zmanjšati socialnih pravic posameznim upravičencem, ki so jim bile te pravice pravno veljavno priznane pred uveljavitvijo pravne norme, ki spreminja (oži) obseg pravice (Vodovnik, 2003, str. 161).

V 155. členu Ustave Republike Slovenije, ki govori o prepovedi povratne veljave pravnih aktov, je zapisano, da zakoni, drugi predpisi in splošni akti ne morejo imeti učinka za nazaj. Samo zakon lahko določi, da imajo posamezne njegove določbe učinek za nazaj, če to zahteva javna korist in če se s tem ne posega v pridobljene pravice.

Drugi vidik omenjenega načela je vezan na prostost pravnodajalcev pri poseganju v že uveljavljeno pravno ureditev oziroma pri sprejemanju predpisov s področja socialne varnosti. V tem procesu pravodajalci lahko le omenjeno krčijo v pravnem redu uveljavljene socialne pravice. Ustava namreč z vidika razvoja sistema socialne varnosti usmerja pravodajalce k širitvi in ne k ožanju socialnih pravic. Ni torej legitimno, da bi pravodajalec brez posebej utemeljenih razlogov s pravnimi normami spremenil socialne pravice, tako da bi tistim, ki jih uveljavljajo po spremembi pravne ureditve, pripadale v ožjem obsegu kot tistim, ki so jih uveljavili pred spremembo (Vodovnik, 2003, str. 162).

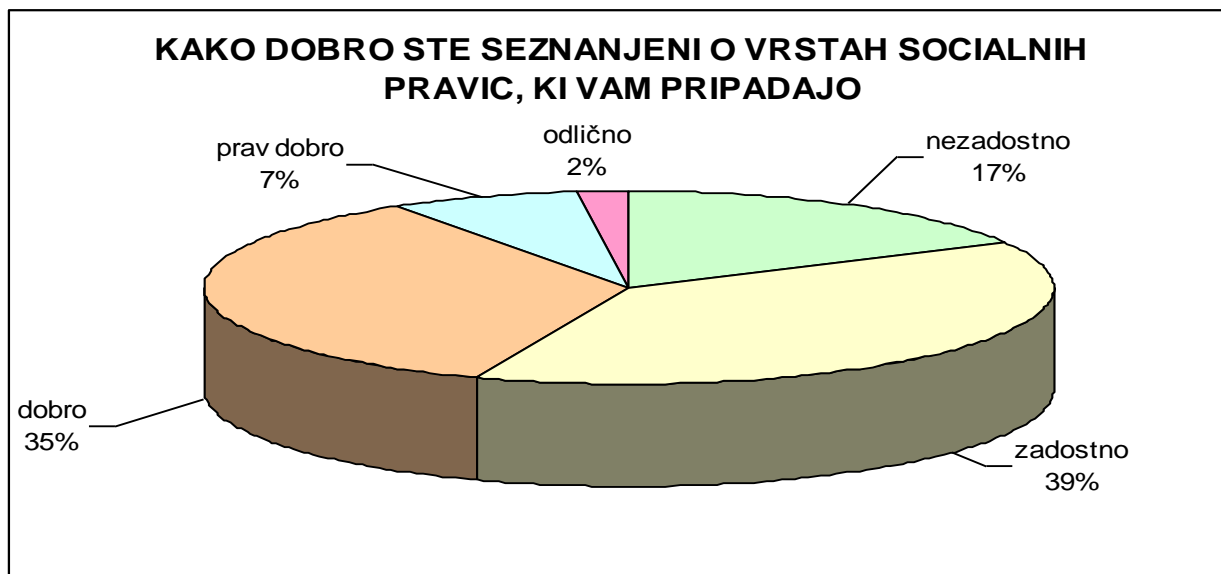
Osnovno pravilo je, da se novi predpisi uporabljajo le za tiste primere, ki nastopajo po uveljavitvi novega predpisa. Tako npr. podaljšanje pokojninske dobe v novem Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju ne velja za nazaj oziroma za tiste, ki so se upokojili po predhodnem predpisu, ki je predvideval krajšo pokojninsko dobo za upokojitev. Edina izjema od načela spoštovanja pravic velja v primeru, če so na novo urejene pravice v kasnejši zakonodaji za uporabnike ugodnejše, torej, če so v njegovo korist (Novak, Cvetko, 2005, str. 39).

Pridobljene pravice iz socialne varnosti ostanejo zavarovancu oziroma uživalcu, tudi če zakonodajalec vmes sprejme nove strožje predpise. Vendar sem se ob tem vprašala, kako dobro sploh poznamo svoje pravice, ki nam pripadajo, saj pravic ne moremo uživati, če jih ne poznamo.

Tako so anketiranci z ocenami od 1 (nezadostno poznavanje pravic) do 5 (odlično poznavanje pravic) odgovarjali na vprašanje »Kako dobro ste seznanjeni z vrstami socialnih pravic, ki vam pripadajo?«

39 % (77) anketirancev je ocenilo, da je njihovo poznavanje pravic zadostno, 35 % (70) dobro pozna svoje socialne pravice, 17 % (34) svojih pravic ne pozna, 7 % (14) zelo dobro pozna pripadajoče socialne pravice in samo 2 % (4) anketirancev se na svoje pravice odlično spozna in jih razume ter upošteva.

Graf 14: Poznavanje socialnih pravic

Vir: lastni

14.10 NAČELO VARSTVA PRAVIC IZ SOCIALNE VARNOSTI

V 25. členu Ustave Republike Slovenije, ki opredeljuje pravico do pravnega sredstva, je zapisano, da je vsakomur zagotovljena pravica do pritožbe ali drugega pravnega sredstva proti odločbam sodišč in drugih državnih organov, organov lokalnih skupnosti in nosilcev javnih pooblastil, s katerimi ti odločajo o njihovih pravicah, dolžnostih ali pravnih interesih.

O socialnih pravicah oseb odločajo javni zavodi, ki so nosilci socialnih zavarovanj in socialnega varstva. Odločitve sprejemajo njihovi organi v pravno urejenem (upravnem) postopku. Pravna ureditev postopka v več fazah omogoča, da se v poznejših fazah postopka lahko odpravijo morebitne napake pri sprejemanju odločitve o socialni pravici, če so bile storjene v prej opravljenih fazah postopka (Vodovnik, 2003, str. 162).

Če je posamezniku kršena njegova pravica iz socialne varnosti, ki ima svoje temelje v zakonu, lahko uveljavlja varstvo te pravice. Pravice iz socialnih zavarovanj (torej posameznih panog socialne varnosti) se v Sloveniji uveljavljajo v izvensodnem postopku pri nosilcih zavarovanj, v posebnih upravnih postopkih. Pri tem se uporabljajo določbe Zakona o splošnem upravnem postopku (v nadaljevanju ZUP), če določena procesna vprašanja niso urejena drugače v specialnem zakonu, ki ureja posamezno vejo zavarovanja (Novak, Cvetko, 2005, str. 40).

Postopki sodnega varstva pravic iz sistemov socialne varnosti se vodijo pred pristojnim delovnim in socialnim sodiščem ter na višjem delovnem in socialnem sodišču v skladu z Zakonom o delovnih in sodnih sodiščih (v nadaljevanju ZDSS). Izredna pravna sredstva pa se lahko uveljavljajo na Vrhovnem sodišču Slovenije. Gre torej za pravico do pravnega sredstva in pravico do sodnega varstva (dvostopenjski postopek – pritožba zoper odločbo nosilca socialne varnosti, sodno varstvo) (Novak, Cvetko, 2005, str. 40).

Ob pravnih sredstvih, ki so na voljo za varstvo socialnih pravic, obstajajo tudi druge možnosti varstva teh pravic, med katerimi je posebej pomembno delovanje oziroma nadzor varuha človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

In ko smo seznanjeni s pravicami iz socialne varnosti, jih uporabljamo in ko se nam zdi, da so nam bile socialne pravice kršile, kam bi se obrnili?

Med najpogostejšimi odgovori, ki so jih podali anketiranci, je bila uporaba sodnega varstva (28 odgovorov), nato z istim številom prijava na ustrezne institucije (10) ter pritožba varuhu človekovih pravic (10), (9) nekaj manj je bilo odgovorov, kjer anketiranci niso vedeli kam bi se obrnili, če bi potrebovali pomoč in (9) devet odgovorov je bilo, da bi zahtevali denarno kazen.

Med odgovori pa se pojavljajo tudi stavka, podpisovanje peticije, sporočilo medijem, pritožba na Center za socialno delo, nekateri pa tudi menijo, da se ne da nič narediti, da bi se sprijaznili z usodo itd.

Odgovor na zastavljeno anketno vprašanje, kje je možno uveljaviti svoje pravice v primeru kršitev pravic iz socialne varnosti, je: najprej pri organu, ki oškodovancu ni priznal ustreznih pravic, nato pa je možno še sodno varstvo pravic pred specializiranim socialnim sodiščem.

14.11 NAČELO ZAKONITOSTI

Po tem načelu je predvideno, da morajo biti vse pravice iz naslova socialne varnosti določene in točno kvantificirane z zakonom. Zavarovanec lahko torej v času nastopa socialnega rizika uveljavlja le tiste pravice, ki so bile v tem času v zakonu direktno opredeljene, pa tudi le v višini, ki je bila tedaj v veljavi (Novak, Cvetko, 2005, str.40).

Pravna razmerja med osebami so običajno urejena na dveh ravneh, to je z obveznimi predpisi na eni ter neobveznimi predpisi in akti proste volje udeležencev pravnega razmerja na drugi strani. Obvezni (kogentni) predpisi so po pravilu predmet javnega prava. Neobvezni (dispozitivni) predpisi in akti volje udeležencev razmerij (na primer pogodbe in drugi pravni posli) pa so po pravilu predmet zasebnega prava. Načelo zakonitosti je značilno za pravna razmerja s prevladujočimi elementi javnega prava pred elementi zasebnega prava. Jedro vsebine načela je, da so ključni elementi pravnih razmerij urejeni s konkretnimi, obveznimi (kogentnimi) pravnimi normami, katerih uporabe udeleženci razmerij ne morejo izključiti (Vodovnik, 2003, str. 160).

15 PRAVNA UREDITEV POSAMEZNIH PANOG SOCIALNE VARNOSTI V REPUBLIKI SLOVENIJI

Posamezne panoge so pravno urejene, kot to predvideva že ustava, predvsem pa s heteronomnimi pravnimi akti, pa naj so to zakoni ali podzakonski akti.

Najpomembnejši pravni akti, ki urejajo področje socialne varnosti, so:

- Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Uradni list RS, št. 9/92 in nadalj.)
- Zakon o zdravstveni dejavnosti (Uradni list RS, št. 9/92 in nadalj.)
- Zakon o zdravniški službi (Uradni list RS, št. 98/99)
- Zakon o prispevkih za socialno varnost (Uradni list RS, št. 5/96 in nadalj.)
- Zakon o zbirkah podatkov s področja zdravstvenega varstva (Uradni list RS, št. 65/2000)
- Zakon o nalezljivih boleznih (Uradni list RS, št. 69/95)
- Zakon o zdravljenju neplodnosti in postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo (Uradni list RS, št. 70/2000)
- Zakon o zdravstvenih ukrepih pri uresničevanju pravice do svobodnega odločanja o rojstvu otrok (Uradni list RS, št. 11/77)
- Zakon o odvzemu in presaditvi delov človeškega telesa med zdravljenjem (Uradni list RS, št. 12/2000)
- Zakon o ravnanju z gensko spremenjenimi organizmi (Uradni list RS, št. 57/2002)
- Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 106/99 in nadalj.)
- Zakon o matični evidenci zavarovancev in uživalcev pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja (Uradni list RS, št. 45/95)
- Zakon o vojnih veteranih (Uradni list RS, št. 63/95)
- Zakon o žrtvah vojnega nasilja (Uradni list RS, št. 63/95)
- Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (Uradni list RS, št. 5/91 in nadalj.)
- Zakon o starševskem varstvu (Uradni list RS, št. 97/2001)
- Zakon o socialnem varstvu (Uradni list RS, št. 54/92 in nadalj.)
- Zakon o delovnih in socialnih sodiščih (Uradni list RS, št. 2/2004)
- Pravilnik o ugotavljanju lastnosti zavarovanca PIZ (Uradni list RS, št. 32/96)
- Pravila obveznega zavarovanja – prečiščeno besedilo (Uradni list RS, št. 3/98)
- Pravilnik o službi nujne medicinske pomoči (Uradni list RS, št. 77/96)
- Pravilnik o strokovnem nadzoru s svetovanjem (Uradni list RS, št. 35/2000)
- Pravilnik o zdravniškem registru (Uradni list RS, št. 35/2000)
- Pravilnik o sestavi, nalogah, pristojnostih in načinu dela komisije za zdravniško etiko (Uradni list RS, št. 30/95)
- Pravilnik o zdravniških licencah (Uradni list RS, št. 100/99)
- Pravilnik o vsebini in poteku sekundariata (Uradni list RS, št. 109/99)
- Pravilnik o vrstah, vsebini in poteku sekundariata (Uradni list RS, št. 83/98)

16 ZAKLJUČEK

Pred začetkom pisanja diplomskega dela sem se najprej seznanila z osnovnimi pojmi, povezanimi s socialo in za boljšo predstavo opisala razvoj socialne varnosti. Temeljna načela na področju socialne varnosti so večih zakonih.

Področje socialne varnosti pa se je z vstopom Slovenije v Evropsko unijo še bolj razširilo in zato sem opisala dokumente, ki so zelo pomembni za socialno varnost.

Cilj diplomske naloge je bil dosežen s tem, ko sem podrobno opisala temeljna načela socialne varnosti in jih dopolnila z analizo odgovorov anketnega vprašalnika. Analiza odgovorov 200-ih oseb predstavlja del opisa temeljnih načel.

Med obdelavo rezultatov ankete me je najbolj presenetilo, da anketiranci v večini niso zadovoljni z minimalnimi socialnimi pravicami iz različnih razlogov. Ti se pretežno navezujejo na premajhen obseg pravic, vendar pa za večje zadovoljstvo niso pripravljeni storiti ničesar, kar pomeni, da je mišljenje ljudi usmerjeno v pomoč države.

Kljub negativnemu vplivu pri novih uvedbah za zagotovitev višjega nivoja socialnih pravic, pa bi v okviru načela obveznosti polovica anketirancev še vedno plačevala prispevke za socialno varnost.

Slovenija se, podobno kot razvite države, sooča z višanjem povprečne starosti prebivalstva, kar po statističnih podatkih pomeni, da naj bi v EU na 100 oseb v delovni aktivni dobi živel skoraj 80 starostno odvisnih ljudi. Delovna doba se dviguje in pokojnine so vedno bolj nezanesljive, vendar večina sodelujočih anketirancev dodatno ne varčuje za pokojninsko zavarovanje.

Presenetljiv odgovor je tudi glede ureditve socialnega sistema v prihodnosti, saj je velika večina zadovoljnih s sedanjo ureditvijo, ki je sestavljena iz obveznega in prostovoljnega zavarovanja. V zvezi z načelom delitve po delu se velika večina strinja s sedanjim obračunom pokojnine, ki je odvisna od višine prejemkov, delovne dobe, starosti, itd. in ne od ekonomskega položaja družbe kot celote.

In če povzamem rezultate ankete in podrobnega opisa temeljnih načel socialne varnosti, lahko ugotovim, da popolnega sistema ni mogoče uveljaviti, lahko pa se trudimo po najboljših močeh in na podlagi negativnih ocen izoblikujemo še boljši sistem. Da pa ostanemo na socialnih temeljih in se po njih oziramo, morajo vedno obstajati temeljna načela, ki nam pomagajo, nas usmerjajo in nam dajejo smernice za nadaljnje delo.

LITERATURA:

1. ALIF Marta. Socialna varnost v Sloveniji ter v izbranih državah Evropske unije. Fakulteta za upravo, Ljubljana, 2009.
2. BUBNOV-ŠKOBERNE Anjuta. Predpisi o socialnem varstvu. Uradni list RS, Ljubljana, 1993.
3. CVETKO Aleksej. Pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja po novem zakonu iz Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Bonex založba, Ljubljana, 2000.
4. CVETKO Aleksej, Kalčič Miran, Pogačar Peter. Pregled sistema pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Republiki Sloveniji. De Vesta, Maribor, 2009.
5. CVIKL Milan Martin. Prenovljeno pravo Evropske unije. Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 2008.
6. DALMER D. Hoskins, Donate Dobbernack, Christiane Kuptsch. Social Security and the Dawn of the 21st Century. Transaction Publishers New Brunswick and London, 2001
7. European Communities. The social situation in the European Union 2001. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 2001.
8. HRIBOVŠEK Mojca. Socialna varnost v predpisih Sveta Evrope in Evropske Unije. Fakulteta za upravo, Ljubljana, 2003.
9. JEROVŠEK Tone, Trpin Gorazd, Bugarič Bojan, Horvat Mitja, Kerševan Erik, Kovač Polona, Mužina Aleksij, Pličanič Senko, Vesel Tomaž, Virant Grega. Zakon o splošnem upravnem postopku (ZUP) s komentarjem. Nebra, Ljubljana, 2004.
10. MOŽINA Mateja. Slovenija kot socialna država s poudarkom na gospodarskih in socialnih pravicah. Fakulteta za upravo, Ljubljana, 2004.
11. NOVAK Mitja, Cvetko Aleksej. Socialna varnost. Pravna fakulteta, Maribor, 2005.
12. NOVAK Mitja, Končar Polonca, Bubnov-Škoberne Anjuta, Belopavlovič Nataša, Kalčič Miran, Kresal Barbara, Kresal Šoltes Katarina, Strban Grega, Vodovnik Zvone. Konvencije Mednarodne organizacije dela s komentarjem. GV Založba, Ljubljana, 2006.
13. POŽENEL Ernest. Vloga občine na področju socialnega varstva. Fakulteta za upravo, Ljubljana, 2002.
14. RAMOVŽ Jože. Slovenska sociala med včeraj in jutri. Inštitut Antona Trstenjaka za psihologijo, logoterapijo in antropohigieno, Ljubljana, 1995.
15. ŠKORJANC Jana. Norme MOD in slovenski sistem obveznega zdravstvenega zavarovanja. Pravna fakulteta, Hrastnik, 2005.
16. TOTH Martin. Zdravje, zdravstveno varstvo, zdravstveno zavarovanje. Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije, Ljubljana, 2003.
17. TURK Danilo, Accetto Matej, Cerar Miro, Grilc Peter, Mavčič Arne, Perenič Anton, Podobnik Klemen, Roter Petra, Rovšek Jernej, Šabič Zlatko, Zagorac Dean. Dokumenti človekovih pravic z uvodnimi pojasnili. Mirovni inštitut, Ljubljana, 2002.
18. VODOVNIK Zvone. Poglavja iz delovnega in socialnega prava. Visoka šola za management v Kopru, Koper, 2001.

19. VODOVNIK Zvone. Poglavja iz delovnega in socialnega prava. Visoka upravna šola, Ljubljana, 2003.
20. VRBANIČ Rada. Socialna država s poudarkom na gospodarskih in socialnih funkcijah države. Fakulteta za upravo, Ljubljana, 2002.

ČLANKI V REVIJAH:

1. BUBNOV-ŠKOBERNE Anjuta. Predlog modernizacije pokojninskega sistema: mnenje o nekaterih predlogih. Delavci in delodajalci. 2009, let. 9, št. 4, str. 571.
2. STRBAN Grega. Fleksibilnost v sistemih socialne varnosti. Delavci in delodajalci. 2006, let. 6, št. 2/3, str. 334-335.
3. STRBAN Grega. Socialna varnost oseb aktivnih zunaj delovnega razmerja. Delavci in delodajalci. 2008, let. 8, št. 2/3, str. 346.
4. STRBAN GREGA. Pravna vprašanja predvidenih reform pokojninskega zavarovanja. Pravna praksa, 2009, let. 28, št. 46, str. 9-11.

PRAVNI VIRI:

1. Svet Evrope – Evropska socialna listina. Ur. list RS – MP. št. 7/99. 20.2.2010.
2. Ustava Republike Slovenije. Ur. list RS, št. 33/91. 8.2.2010.
3. Zakon o splošnem upravnem postopku. Ur. list RS, št. 24/2006. 8.2.2010.
4. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Ur. list RS, št. 109/2006. 8.2.2010.
5. Zakon o socialnem varstvu. Ur. list RS, št. 56/92, 5/96, 41/99, 26/01, 2/04, 7/04, 3/07. 8.2.2010
6. Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju. Ur. list RS, št. 9/92, 29/98, 99/01, 60/02, 76/05, 91/07, 76/08, 126/08.. 8.2.2010.
7. Zakon o prispevkih za socialno varnost. Ur. list RS, št. 5/1996. 20.2.2010.

DRUGI VIRI:

1. Časopis Finance.
URL=«<http://www.finance.si>» 3.2.2010.
2. Evropska komisija.
URL=«<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>» 15.3.2010.
3. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.
URL=«http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/mednarodno_sodelovanje_in_evropske_zadeve/mednarodne_organizacije/mod/» 29.1.2010.
4. Slovenija - doma v Evropi.
URL=«<http://www.evropa.gov.si>» 29.1.2010.
5. Stalno predstavništvo RS pri Uradu Združenih narodov.
URL=«<http://zeneva.predstavnistvo.si/index.php?id=2487>» 20.1.2010.
6. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije.
URL=«<http://www.zpiz.si/>» 8.2.2010.
7. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje.
URL=«<http://www.ess.gov.si/>» 8.2.2010
8. Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije.
URL=«<http://www.zzzs.si/>» 8.2.2010.

SEZNAM TABEL IN GRAFIKONOV:

Tabela 1: Razčlenitev prispevkov za socialno varnost	20
Graf 1: Razvrstitev anketirancev po spolu	30
Graf 2: Razvrstitev anketirancev po vrstah zaposlitve	30
Graf 3: Zadovoljstvo z minimalnimi socialnimi pravicami	32
Graf 4: Delež za dodatne socialne pravice	32
Graf 5: Socialne pravice se	34
Graf 6: Zagotovitev finančnih sredstev	35
Graf 7: Obveznosti plačevanja prispevkov	36
Graf 8: Dodatno pokojninsko varčevanje	37
Graf 9: Boljša kvaliteta za več denarja	37
Graf 10: Ureditev socialnega sistema v prihodnosti	40
Graf 11: Obračun pokojnine	40
Graf 12: Razdelitev denarja med vrstami zavarovanja	42
Graf 13: Povezovanje institucij	44
Graf 14: Poznavanje socialnih pravic	46

SEZNAM UPORABLJENI KRATIC IN OKRAJŠAV:

EU (Evropska unija)

ILO (International Labour Organization)

MOD (Mednarodna organizacija dela)

OZN (Organizacija združenih narodov)

PIZ (pokojninsko in invalidsko zavarovanje)

SSKJ (Slovar slovenskega knjižnega jezika)

ZSDP (Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih)

ZZZPB (Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti)

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA IN NAVEDBA LEKTORJA:

Študentka visokošolskega programa Fakultete za upravo Tina Jakopič izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Zvoneta Vodovnika in v skladu s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

Diplomsko delo je lektorirala Jelka Berce.

V Ljubljani, dne 22. 4.2010

Podpis: _____